

ТӘУЕЛСІЗДІК – ТӘҢІР БЕРГЕН ТӘТТІ СЫЙ

ЗАН

ZANMEDIA.KZ

✉ zangazet@mail.ru

№96 (3725)
13 желтоқсан 2024

газеті

Қоғамдық-саяси, құқықтық газет

• БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

ЕГЕМЕНДІК ЕЛ МЕРЕЙІН ӨСІРДІ

Еліміз арман еткен, аңсап күткен тәуелсіздікке қол жеткізгенімізге де отыз үш жылдың жүзі болды. Шекарасы шегенделіп, азаттығы айшықталған мемлекетіміздің бүгінде мерейі үстем, мәртебесі биік. Көк туы көкте желбіреген, татулығы көпке үлгі болған Қазақстанның ертеңі жарқын, болашағы баянды.

(Соңы 2-бетте)

• ЛЕБІЗ

ТҰРАҚТЫЛЫҚ ПЕН КЕЛІСІМ – БОЛАШАҒЫМЫЗДЫҢ ІРГЕТАСЫ

Құрметті оқырмандар,
әріптестер!

Қазақстан Республикасы Судьялар одағының атынан Сіздерді Тәуелсіздік күнімен құттықтаймын!

1991 жылғы 16 желтоқсанда қабылданған «Қазақстан Республикасының мемлекеттік тәуелсіздігі туралы» Конституциялық заңы еліміздің тәуелсіздігін жариялаған ұлы құжат болды. Бұл күн Қазақстан халқының ғасырлар бойы арман еткен бостандығы мен егемендігінен, ұлттың өзінің жолын таңдаған, еркін әрі тәуелсіз өмір сүруге деген ұмтылысынан туындаған ерекше кезеңнің бастауы еді. Тәуелсіздік күні – бұл тек тарихымыздағы маңызды дата емес, сонымен қатар еліміздің әрбір азаматының төккен тері мен жанқиярлық еңбегінің жемісі, біздің ұлттық рухымыздың жоғары көтерілген сәті, ұлы мақсаттарға жету жолындағы бастамамыз.

Тәуелсіздіктің маңызы туралы ойлағанда, біздің ата-бабаларымыздың қайсарлығы мен табандылығы, елінің болашағы үшін күрескен арыстардың бейнесі көз алдымызға келеді. Тәуелсіздікке жету жолы өте қиын және терең ізденістермен өткен ұлы жол болды. Ғасырлар бойы бабалар аңсаған бұл жол 1986 жылғы желтоқсанда ата-бабаларымыздың рухани күші мен ерік-жігеріне сүйене отырып, батылдық пен жанқиярлық танытқан жастарымыздың алаңға шығып еркіндік пен әділдік үшін күресуіне ұласты. Желтоқсан оқиғалары ұлттық рухты қайта жаңғыртып, жаңа, күшті әрі гүлденген тәуелсіз мемлекетті құруға зор серпін берді. Тарихи ерлікті естен шығармау – біздің адамдық борышымыз, себебі бұл оқиғалар Қазақстанның тәуелсіздігін жариялаудың алғашқы қадамдары болды.

Тәуелсіздік – бұл тек саяси еркіндік ғана емес, ол сондай-ақ мәдени, рухани, әлеуметтік және экономикалық бостандықты да білдіреді. Осы бір ғана сөздің астарында бүкіл халықтың әл-ауқаты, болашақ ұрпақтың өркендеуі, біздің еліміздің әлемдік аренада өз орнын алу жолындағы қажырлы еңбегі жатыр.

Президентіміздің жетекшілігімен елімізде әр салада көптеген реформалар жүргізіліп, мемлекетіміз халықаралық қоғамдастықта лайықты орнын ала бастады. Алда тұрған қиындықтар мен ғаламдық дағдарысқа қарамастан, Қазақстан өз әлеуетін арттыра отырып, экономикалық және әлеуметтік, саяси даму жолында үлкен жетістіктерге қол жеткізді.

(Соңы 3-бетте)

• ДЕРЕК ПЕН ДӘЙЕК

КҮРКІРЕП ӨТТІ-АУ СОЛ КҮНДЕР

Желтоқсандағы жаңбыр

Тәуелсіздік туын тіккен Қазақстан үшін 1986 жыл өшпестей боп тарихта қалды. Өткен ғасырдың соңғы онжылдықтарындағы бұл елеулі оқиға – Желтоқсан көтерілісі – асырып айтқандық емес, әлемді дүр сілкіндіргені рас. Алматыдағы Л.Брежнев атындағы алаңда қазақ жастарының намыс-жігерге толы кеудесін солдаттардың саперлік қалақша-күректеріне қарсы қоюы жетпіс жыл тоталитарлық жүйеде өмір сүрген мемлекеттердің бұғаудан шығуына бірден-бір бастау-бұлақ болғаны даусыз.

Мезгілі жетіп піскен жеміс түспей, үзілмей қоймайды. Бұл да көп жыл шешімін күткен ең күрделі мәселенің бірі еді. Сол кезеңде дүние есігін ашқан жастар Желтоқсан көтерілісіне қатысты мәліметтерді естіп, дерек көзінен оқып есейді. Қыршын кеткен Қайрат Рысқұлбеков сол кезде небәрі 21 жаста еді ғой!

1986 жыл. Алматы өңіріне қар қалың түсті. Көп кешікпей желтоқсан айының басында күшіне енген қыс айында, құдайым-ау, найзағай ойнап, күннің күркірегенін қайтерсің! Нөсерлетіп жаңбыр жауды. Ол қарды сығымдап, сірестірген көктайпақ мұзға айналдырды. Қызметім Алматы облыстық «Жетісу» газетінде болғанымен, қаланың сыртында тұрушы едім. Автобустан түскен соң, тура 1,5 шақырым жаяу жол жүретін мен үйіме жеткенше мұзға неше мәрте құлап-сүрініп, әрең келетінім әлі күнге есімде.

Үлкендердің екі-үш күн қатарынан көкте найзағай ойнап, қыстағы беймаза көрініске қарап: «Құдай өзі сақтасын! Жаман ырымның бастамасы болмасын бұл. Соғыс басталатын 1941-ге ауысатын жылғы қыста дәл осындай найзағай ойнап еді» дегендерін естіп, мұны қалайда жамандыққа емес, жақсылыққа ырымдап жорығанымызбен, тәңірім сол жылы бәрібір төңкеріс жасауға әкеп бір-ақ тіреді. Бірақ бұл төңкеріс біздер үшін, қандастарымыз үшін тым қымбатқа түсті.

Бас редактордың бөлмесінде

1986 жылғы оқиға жаңа өрбу алған 16 желтоқсан күні мен редакцияда түнеп шықтым. «Жетісу» газеті бас редакторының кабинетінде, басшының үлкен жұмыс үстелінде жаттым дегенім болмаса, таң атқанша көз ілгенім жоқ. Бір жатып, бір тұрып, слегізумен болдым. Редакциямыз көк базардың тура қарсы бетіндегі көп қабатты әйнектелген көк үйде. Республикалық бүкіл газет-журнал, облыстық, қалалық барлық басылымдар бүгінгідей әр жерде емес, бір ғимаратқа шоғырланған. Тоғыз қабаттың біз 6-қабатындамыз. Көрпесіз, жазық тақтай үстел жамбастан өткен соң, қайта-қайта терезеге келіп, тау жаққа қараймын. Қала шамдары жымылдап тұр. Бәлендей ештеңе білінбейді.

Күндіз осы оқиғаға қатысты Фрунзе аудандық партия комитетіне (бүгінгі Медеу ауданы) шұғыл төтенше жиынға барып келген бас редактор Баймолда Мусин ағай дереу бүкіл редакция

қызметкерлерін жиып, оқиғадан қысқаша хабарлар еткен. «1917 жылғы Октябрь төңкерісі кезінде алдымен пошта, байланыс орындары басып алынған. Сондықтан редакцияға түнгі кезекшілікке бір адам қалу керек» деп шешкен редакция басшылығының ұйғарымы маған түскен.

Таңды да атырдым-ау, әйтеуір. Сағат 9-да редакция ұжымы да түгел жиыла бастады. Бәрінің көңілі жабырқау, қабағы түсіңкі. Қайда болса да күбір-күбір, сыбыр-сыбыр, жыбыр-жыбыр әңгіме. Әңгіме төркіні түсіңкі. «Елімізді талай жыл басқарған Д.Қонаевтың орнына бізден адам табылмағаны ма?! М.Горбачев Г.Колбинді сырттан неге бізге жібереді!?» Орыс, неміс, ұйғыр редакциялары да бар бұл ғимаратта. Журналистер бір-бірімізді бір жерде отырған соң, жақсы танимыз. Мына оқиғадан кейін өзге ұлт өкілдері мен біздің аразымызға сызат түсе бастағаны салқын сөйлесулерінен айқын сезіледі. Емен-жарқын бұрынғыдай ашық әңгіме жоқ. Сондайда ұйғыр редакциясында істейтін бір әріптесіміздің: «Қазақты қоя алмасаңдар, ұйғырдан қою керек» деп салғаны. Онсыз да ыза кернеп тұрған біздің жігіттердің бірі: «Бірінші хатшы болған Юсуповтың әлек-кылығы да жетеді.

(Соңы 4-бетте)

• СҰХБАТ

– **Саясаттанушы ретінде Республика күні мен Тәуелсіздік күні арасындағы байланысты тарқатып айтып берсеңіз?**

– Тәуелсіздік идеясы бүкіл халық армандаған, аңсап күткен үлкен, ұлы идея ғой. Егер Республика мен Тәуелсіздік күні арасындағы байланысқа келетін болсақ, 1990 жылы 25 қазанда Егемендік туралы декларация қабылданды. Онда Қазақстан болашақта қандай ел болу керек деген идеялардың бәрі айтылды. Біздің тіліміз, жеріміз, мәдениетімізге қатысты тәуелсіздік нормативі онда толық жазылды. КСРО құлаған соң 1991 жылы 16 желтоқсанда «Қазақстан Республикасының мемлекеттік егемендігі туралы» заң қабылдадық. Онда да декларациядағы идеялардың барлығы бар. Бірақ бұл заңның қабылдануы мен 1986 жылғы Желтоқсан көтерілісінің басталған күні қатар келіп тұр. Онда сол кездегі билік басындағылар Желтоқсан көтерілісінің жалпы әлеуметтік, саяси маңызын түсіру, тіпті оны ұмыттыру үшін бір құйтырқылық әрекет жасады. Сол кезде Президент болып тұрған Нұрсұлтан Назарбаев заңды әдейі сол күні қабылдануға әкелді ме деп ойлаймын өз басым.

Желтоқсан көтерілісінің айтылған, айтылмаған құрбаны көп. Алматының өзінде көтеріліске 35-40 мың адам қатысқан. Ереуілдер Шымкент, Семей, Өскеменде де болған. Билік басындағылардың атүсті қабылдаған асығыс шешіміне наразылық білдіріп, ереуіл жасап көшеге шыққандар еліміздің бірқатар аудан орталығында да болған. Осындай жалпыхалықтық көтерілісті Желтоқсан құрбандарын еске алу күні, Саяси күрескерлер күні, Тәуелсіздік үшін күрескерлер күні ретінде атап өтуге болады. Бірақ Ұлттық мейрам ретінде 25 қазандағы Республика күнінің белгіленуі дұрыс.

– **Тәуелсіздікпен кейінгі Қазақстан тарихы түгенделді ме?**

– Түгенделіп болған жоқ. Соның бірі – 2022 жылғы Қаңтар оқиғасы. Ол әлі зерттелген де, жазылған да жоқ. Мен бір мақаланы жаңадан дайындалып жатқан жеті томдық жинаққа ұсынып едім, «бұл мәселе әлі зерттелуі тиіс, құжаттар архивке түсуі керек. Сенде архив материалдары жоқ екен» деп енгізбеді.

Сосын 1986 жылғы Желтоқсан көтерілісі еріксіз еске түседі. Оның да шындығы ашылмады. Онда ұйымдастырушы болғаны анық. Сол сияқты онда қанша адам қайтыс болғаны да белгісіз. Ғалымдар 50-60 адамның ғана аты-жөнін біледі. Ал Қаңтар оқиғасында қайтыс болған 238 адамның тізімі жарияланды. Әлі де бар болуы мүмкін. Оны кім ұйымдастырды, оған биліктің қатысы қандай, неге ҰҚШҰ әскері шақыртылды? Оны да талдау маңызды.

Бізге қалай олигархиялық капитализм қалыптасты? Неге халықтық капитализм қалыптаспады? Бұған ҚР Тұңғыш Президенті мен Үкімет басшыларының қатысы қандай? Қоғамдық, экономи-

калық қатынасты, жалпыхалықтық меншікті бөлшектеп, капиталистік меншікке айналдыру процесі қалай жүргені де әлі дұрыс зерттелген жоқ. Көбі бізде басқа жол болған жоқ дейді. Ол қаншалықты дұрыс? Оған да нақты жауап жоқ.

– **Өз басым жан-жаққа тарыдай шашылып, босып кеткен қазақты түгендеу, Атажұртқа жинауды Қазақстан тарихындағы ең маңызды оқиға дер едім. Бұған сіздің көзқарасыңыз қандай?**

Сайын БОРБАСОВ, саяси ғылымдар докторы, Ш.Уәлиханов атындағы тарих және этнология институтының бас ғылыми қызметкері:

«ҚАЗАҚСТАН ХАЛҚЫН БІРІКТІРІП ТҰРҒАН – ҚАЗАҚ ҰЛТЫ»

– Ол дұрыс. Бұл бағытта біраз жұмыс жасалып, біраз дүние істелді. Мысалы, Ш.Уәлиханов атындағы тарих және этнология институты 1931-33 жылғы ашаршылық туралы 20 томдық естеліктер жинағын дайындап жатыр. Онда облыстар мен республикалық маңызы бар қалалардан бір-бір томнан әзірленеді. Қазір естелік айтатын адам азайып қалды, бірақ бар. Олардың естігені мен көргенін жазып алып қалу керек.

– **Қоғамдық ұйымдар туралы сөз болғанда ең алдымен ауызға Қазақстан халқы Ассамблеясы ілігеді. Мемлекет құраушы негізгі ұлт өкілдерінің кемінде үштен бірі әлі сыртта жүргендіктен, Дүниежүзі қазақтары қауымдастығына да Ассамблея секілді ерекше мәртебе беруге бола ма?**

– Тәуелсіздік жылдары Дүниежүзі қазақтары қауымдастығы деп аталатын қоғамдық ұйым құрылды. Біраз шаруа жасалды. Содан кейін билік ақырындап сыртқы көші-қонды саябырсытты. Өйткені ширек ғасыр ішінде Қазақстанның этнодемографиялық картасы өзгерді. Қазақтар халықтың 72-74 пайызын құрады. Біз моноұлттық мемлекетке айналып келе жатырмыз. Себебі қазақтың демографиялық әлеуеті, өсу деңгейі бар. Екіншіден, сырттан көшіп келетін ағайынның әлеуметтік жағдайын жасау керек. Оған әлемдік және аймақтық геосаяси жағдай өз әсерін тигізуде. Мен осы арада аймақтық геосаяси ахуал тура-

Қазіргі жастардың ең үлкен жетістігі бәрі өзінің қазақ екенін біледі. Басым көпшілігі қазақша сөйлейді. Тәуелсіздік деген ең басты құндылық деп есептейді бәрі. Бақыттың бір қыры – тәуелсіздік. Қазақстан халқының 95 пайызы тәуелсіздікті бақыт деп есептейді. Бұл – ұлттық идеологияның жетістігі.

лы жайдан-жай айтып отырған жоқпын. Қазақтың көбейіп, күшеюіне екі бүйіріміздегі көршілеріміз мүдделі емес. Сондықтан геосаяси мәселе қазақтың бірігуіне бөгет болып отыр. Егер еліміз «ата-бабам қазақ, біз түрлі себеппен тарихи отанымыздан жырақта қалдық» деген адамның бәрін қабылдаса, халық саны қазіргіден әлдеқайда көп болуы анық. Осы арада мына бір жәйт есіме түсіп отыр. Тәжікстанда 5 мыңдай қазақ тұра- тын ауыл бар. Олар Қазақстанға көшіп келетін десе, өздерінің қазақ екенін дәлелдей алмай жүр. Кезінде бәрі өзбек боп жазылған. Енді тәжіктер бұларға «тәжік боп жазылып, қазақша аталатын ауылдың атын өзгертесіндер» дейді екен. Мұндай жағдай өзге елдерде де аз емес. Сондықтан геосаяси ахуалға байланысты Қазақстан сыртқы көші-қонды жандандыруда көршілердің қас-қабағына қарауға еріксіз мәжбүр болып отыр.

– **1990 жылдардағы саяси партиялар мен қоғамдық қозғалыстар белсенділігінің төмендеуіне не әсер етті?**

– Бізде тәуелсіздік жылдары авторитарлық жүйе қалыптасты. Н.Назарбаев пен міндеті саяси партиялардың, азаматтық қоғам ұйымдарының болуына мүдделі болған жоқ. Бізде жасанды демократия жасалды. Саяси партиялар да, азаматтық қоғам ұйымдары да, баспасөз де бар, бірақ бәрі шектеулі. Сондықтан саяси жүйеде түбегейлі өзгеріс болмаса, экономикалық жүйеде түбегейлі өзгеріс болмайды.

– **Тәуелсіздік қайраткері деп кімдерді айтуға болады?**

– Тәуелсіздіктің барлық процесін басынан кешкен Серікболсын Әбділдин мен Нұрсұлтан Назарбаев, сондай-ақ сол кезде биліктің түрлі саласында қызмет жасап, тәуелсіздіктің нығаюына өлшеусіз үлес қосқан көрнекті тұлғалар мен Салық Зиманов, Сұлтан Сартаяв

біріктіріп тұрған – қазақ ұлты, қазақтық рух, мәдениет, музыка, өнер.

– **Бізге ұлттық идеология бар ма?**

– Ұлттық идеология толық қалыптасып болды деуге болмайды. Ұлттық идеологияны жасайтын – тіл, мәдениет, өнер, менталитет. Бірақ бәрі толыққанды қызмет жасап отырған жоқ. Ол әлі де қалыптасу үстінде. Мәселен, қазіргі жастардың ең үлкен жетістігі бәрі өзінің қазақ екенін біледі. Басым көпшілігі қазақша сөйлейді. Тәуелсіздік деген ең басты құндылық деп есептейді бәрі. Бақыттың бір қыры – тәуелсіздік. Қазақстан халқының 95 пайызы тәуелсіздікті бақыт деп есептейді. Бұл – ұлттық идеологияның жетістігі.

– **Билік органдарының қызметіне көңіліңіз тола ма? Алдағы жылдан күтетін үмітіңіз қандай?**

– Заң шығарушы билік соңғы кезде оң өзгеріс бар. Депутаттар халықтың жанайқайын Парламентте көтеріп, мәселені атқарушы биліктің алдына қойып жүр. Алайда бәрі бірдей белсенділік көрсетеді деп те айта алмаймын. Өзірше санаулы адам ұлттық идеологияның өзекті мәселелерін үздіксіз көтеріп, оған биліктің түрлі органдарының көңілін аударуда. Ал атқарушы билік үмітті ақтап отырған жоқ. Сол себепті 2025 жылы да түбегейлі өзгеріс болмайды.

Сот қызметіне де сенім әлі төмен. Позитивті өзгеріс болғанмен, түбегейлі емес. Халық «занда не айтылса, сол болады» дегенді әлі сезіне алмай отыр. Атқарушы биліктің лауазымды тұлғаларының сыбайластық пен жемқорлық әрекеттері анықталса, олар түгел сотталу керек. Окінішке қарай, бізде мұндай жағдай әлі сирек кездеседі. Мәселен, сыртқа кеткен активтерді қайтару туралы заң қабылданды. Оның көлемі 300 млрд долларды құрайтыны айтылды. Алайда заң қабылданғаннан бергі бір жылда тек 1 млрд доллар ғана қайтарылды. 300 млрд доллар деген бізгегі үш жылдық жиынтық ішкі өніммен тең. Егер оны қайтарсақ, бюджет кірісіндегі тапшылықтың орнын толтырып қоймай, халықтың әлеуметтік-тұрмыстық жағдайын жақсарту үшін маңызы бар жобаларды кең ауқымды жүзеге асырып, жаңа жұмыс орындарының ашылуына мүмкіндік алар едік. Оған сот билігінің құдыреті, күші жетеді. Заңсыз иемденген активтерін қайтарған өзiрге тек Қайрат Сатыбалды мен Қайрат Боранбаев қана болып тұр. Халық өзге ешкімнің атын білмейді. Ал шетелде кімнің, қанша активі барын халық тәуелсіз ақпарат құралдары арқылы естіп, біліп отырғанда, құзырлы органдардың одан хабарсыз болуы мүмкін бе? Өрине, жоқ. Сондықтан билік органдарының қызметі халықтың көңілінен шығуы үшін, алдымен соттар үлгі көрсетіп, өзін оң жағынан көрсетпейтін болса, өзгелерінен үміт аз.

– **Сұхбатыңызға рақмет.**

Ерлік ЕРЖАНҰЛЫ,
«Заң газеті»

• БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

ЕГЕМЕНДІК ЕЛ МЕРЕЙІН ӨСІРДІ

(Соңы. Басы 1-бетте)

Дамудың даңғыл жолына түскен елімізде көңіл қуантатын жетістіктер аз емес. Осы жылдар ішінде егемендік ел мерейін өсірді, ер еңесін тіктейті. Өсіресе, мемлекеттегі әділдік пен туралықтың тірегі саналатын сот саласы тәуелсіздік жылдары адам танымастай өзгерді. Мемлекеттік биліктің бір тармағы саналатын сот жүйесі тың бастамаларға толы. Бұған мемлекет тарапынан жасалған тұрақты қамқорлықтың оң әсер еткені анық. Сол жұмысын жүйелеп, судья мәртебесін арттыратын тетіктер Конституциядан бастау алған болатын. Ал 2000 жылғы 25 желтоқсанда қабылданған «Қазақстан Республикасының сот жүйесі мен судьяларының мәртебесі туралы» заң отандық сотты қалыптастыру мен жетілдірудің маңызды тұғырына айналды.

Өткенсіз бүгін жоқ. Алысқа көз тігіп, жоспар құрар кезде өткенді ескеп, бар мен жокты бағамдап алудың пайдасы зор. Сондайда тәуелсіздік түлеткен сот құрылымындағы қадау-қадау жаңашылдықтар сырғып көз алдынан өтеді. Егемендік жылдарында қол жеткен

жетістігіміз баршылық. Салыстырмалы түрде айтқанда, бұрынғы сот ғимараттары мен қазіргі сот ғимараттарының келбеті мүлде бөлек. Қазір облыстық, қалалық соттарды былай қойғанда, шалғайдағы аудандық сот ғимараттарының өзі еңсесі биік, материалдық жағдайы жоғары. Қауіпсіздік, ашықтық, қолжетімділік мәселесінде де айтарлықтай алшақтық бар. Сот ғимаратында судьялардың алаңсыз жұмыс істеуі тұрмақ, сотқа келушілерге де қажетті жағдайдың бәрі жасалған.

Судьялардың әлеуметтік жағдайы жақсарып, сот қызметі материалдық-техникалық жақтан толық қамтамасыз етілген. Соның арқасында баяғыдай көлік іздеп, қағаз-қаламды өз қаражатына сатып алып, құжаттарды машинкаға қолмен басып отырудың ауылы келмесе кетті. Барлық сот залдары дыбыс-бейнежазу құрылғыларымен жабдықталғандықтан, енді судьяларға ғана емес, сот хатшыларына да хаттама жазып, әуре болудың керегі жоқ.

Мамандандырылған соттардың құрылып, алқабилер институтының тәжірибеге енгізілуі де сотқа деген сенімді нығайтудың пәрменді тетігі саналады. Жалпы, маманданды-

рылған соттар судьялардың белгілі бір салаға бейімделіп, істерді сапалы, сауатты қарауына жол ашса, алқабилер институты қарапайым азаматтардың сот процесіне қатысып, төрелік етудің қыр-сырын жетік білуіне ықпал етті.

Сот жүйесінде болған өзгерістер баршаның сотқа қолы жетуін қамтамасыз етіп қана қоймай, кез келген тұрғынның өз құқықтарын сот арқылы жүзеге асыруына жол ашты, азаматтардың сот билігіне деген сенімін күшейтті.

Осы сындарды өзгерістердің қатарына соңғы жылдары тәжірибеге енгізілген әкімшілік әділет институтын да қосуға болады. Сондай-ақ келер жылдан бастап кассациялық соттардың жұмысын бастайтын заңмен бекітілді. Мұндай іргелі жаңашылдықтар қазақстандық соттың бүгінгі жетістікпен шектеліп қалмай, үнемі ізденіс үстінде, әрдайым даму жолында келе жатқанын көрсетсе керек. Егемендік есейткен құрылымның ел ықыласына бөленіп отырғаны да сондықтан.

Әнуар ДӘУРЕШОВ,
Атырау облыстық сотының судьясы

• ПІКІР

Әлемде қаншама ұлт пен ұлыс бар. Соның ішінде екі жүзге жуық ел ғана тәуелсіздігін айшықтаған. Егеменді мемлекет екенін әлем мойындаған бақытты елдің бірі – Қазақстан.

МӘҢГІЛІК БОЛСЫН ЕЛДІГІҢ!

Бағдат СЫДЫҚ,
Алматы гарнизоны әскери соты әкімшісінің бас маманы

Біз – осындай бақ қонған, бақыт мекендеген дүниежүзіндегі санаулы мемлекеттің азаматымыз. Өзіміздің туған жеріміз, мемлекеттік тіліміз бар. Көк байрағымыз көңілімізді тасытып, әнұранымыз рухымызды асқақтатып. Бабаларымыз ғасырлар бойы арман еткен, бүгінгі ұрпаққа аманат етіп қалдырған тәуелсіздіктің тұғырын биіктетіп, тамырын тереңге жіберу – біздің басты борышымыз.

Расында, егемендіктің арқасында қол жеткізген жетістіктеріміз аз емес. Азаттық қазақ балаларының арман-мақсатын шындыққа айналдырды. Шетелде білім алып, шеберлігін шыңдаған жастардың талантына, талабына сүйсінетіндер көп. Осындай бірегей жастар Қазақстанның атын әлемге танытып, ұлттың атын ұлықтауда.

Сауатты жастардың өсуіне сот жүйесінде да барлық жағдай жасалған. Соның арқасында заңгерлік білім алған жастар сот саласында тәжірибесін шыңдап, ел алғысына бөленіп жүр. Сот қызметінің қыр-сырын меңгеріп, халықпен етене араласып, аға буынның тәлімгерлік мектебінен өткен, заңдарды бес саусағындай білген жастар ертең сот корпусын сауатты кадрлармен толықтырарына сенім мол.

Тәуелсіздік жылдарында отандық сот өсті, өрледі, халықаралық үлкен шыға білді. Ал осы мәртебе мен беделге көлеңке түсірмеу үшін жастарға көп еңбектену, іздену керек. Егемен елдің соты да халық талабына сай болуы үшін барымызды салуға тиіспіз. Осындай ұлық мереке қарсаңында сот құрылымында еңбек етіп, әділдік алаңында тер төгіп жүрген барша әріптесімді Тәуелсіздік күнімен құттықтаймын. Елдігіміз мәңгілік болсын!

• ЛЕБИЗ

ТҰРАҚТЫЛЫҚ ПЕН КЕЛІСІМ – БОЛАШАҒЫМЫЗДЫҢ ІРГЕТАСЫ

(Соңы. Басы 1-бетте)

Бұл жетістіктерге негіз болған басты фактор – еліміздегі тұрақтылық, ұлт бірлігі және азаматтар арасындағы келісім. Осы тұрақтылық пен келісім болашағымыздың іргетасы болып қалатыны сөзсіз.

Бүгінде Қазақстан әлемнің көптеген елдерімен бейбітшілікте әрі достық қарым-қатынаста өмір сүруде. Біздің еліміз халықаралық келісімдерге қол қойып, маңызды халықаралық ұйымдардың мүшесі болып, әлемдік қауымдастықта өз сөзін айта алатын деңгейге жетті. Қазақстандықтар өзінің қажырлы еңбегімен әлемге танымал болды.

Тәуелсіздікке қол жеткізу – бір сәттік қуаныш емес, бұл ұлы еңбек пен жауапкершілік. Ел тәуелсіздігін алған сәттен бастап, әр азаматтың алдында мемлекеттің болашағы үшін қызмет ету міндеті тұрды. Әрбір қазақстандықтың қолынан келетіні – өз Отанын сүю, оны дамыту жолында адал еңбек ету. Тәуелсіздік – ортақ құндылық. Ол – тек тарихтың, мемлекеттің немесе саясаттың емес, барлық азаматтың қолындағы мықты құрал. Сонымен қатар, тәуелсіздік тұғырын биік ұстап, еліміздің тұрақты дамуына және заң үстемдігін қамтамасыз етуге сот жүйесінің, оның ішінде судьялар қауымдастығының атқаратын рөлі ерекше маңызды екенін атап өткім келеді.

Сот жүйесінің тұрақты дамуы – құқықтық мемлекеттің басты негізі, себебі әділ сот төрелігі елдегі заңдылықты сақтауға, азаматтардың құқығын қорғауға және қоғамдағы әділдік пен теңдік принциптерін орнықтыруға бағытталған. Тәуелсіз Қазақстанның даму жолында сот жүйесі үлкен жауапкершілік арқалайды. Ол еліміздің болашағын айқындауда маңызды рөл атқарып, мемлекетіміздің демократиялық да-

муына қосымша серпін береді. Тәуелсіздіктің негізгі қағидаларының бірі – заң алдындағы теңдік пен әділдіктің қамтамасыз етілуі. Судьялар қауымдастығы бұл үдерістің көшбасшысы ретінде Қазақстанда әділетті, құқықтық және тең құқылы қоғам құрудағы маңызды күш болып табылады.

Біз үшін Тәуелсіздік – асыл мұра. Ол – біздің болашақ ұрпағымызға қалдыратын ең құнды байлығымыз. Тәуелсіздіктің қадірін ұғыну, оны сақтау – міндетіміз. Ал бұл үшін әрқайсысымыз өз ісімізде адал, жауапкершілігі жоғары, еңбекқор болуымыз қажет. Қазіргі таңда елімізде жүргізіліп жатқан реформалар мен бағдарламалар жастарға үлкен мүмкіндік ашып отыр. Бұл мүмкіндіктерді дұрыс пайдаланып, елімізді дамытатын, әлемдік аренада жоғары көтеретін азаматтарды тәрбиелеу – біздің басты міндетіміз.

Тәуелсіздігіміздің 33 жылдығы бізге бейбітшілік, тұрақтылық пен өркендеу жолында өткенімізді еске түсіруге, алдағы мақсаттарымызды айқындауға мүмкіндік береді. Елдің бірлігі мен бейбітшілігі – бұл біздің басты құндылығымыз. Бірлігіміз жарасып, татулығымыз берік болса, Тәуелсіздікті мәңгі сақтап қаламыз.

Құрметті оқырмандар, әріптестер! Сіздерді Тәуелсіздік күнімен тағы да құттықтай отырып, жұмыстарыңызға табыс, отбасыларыңызға амандық және елімізде әділдік пен заңдылықты нығайту жолындағы абыройлы қызметтеріңізге үнемі жетістік тілеймін. Тәуелсіз Қазақстанның гүлденуі мен өркендеуі үшін атқарып жатқан еңбектеріңіз аса маңызды әрі бағалы. Тәуелсіздігіміз мәңгілік болсын!

**Досжан ӘМІР,
ҚР Жоғарғы Сотының судьясы,
ҚР Судьялар одағының төрағасы**

• ОРАЙЫ КЕЛГЕН ӘҢГІМЕ

Ермек БАЙБОЛОВ, Желтоқсан көтерілісінің қатысушысы:

«АЗАТТЫҚТЫҢ АҚ ТАҢЫ ОҢАЙЛЫҚПЕН АТПАДЫ»

– Ермек аға, 1986 жылғы Желтоқсан оқиғасы сіздің өміріңізде үлкен із қалдырған болар. Сол оқиғалардан бастасаңыз.

– Желтоқсаны оқиғасының жарасы жазыла қойған жоқ. Мен 1986 жылы мектепті бітіріп, Алматыға оқуға келдім. ҚазГУ-ге құжаттарымды тапсырған едім, бірақ өте алмадым. Ауылға қайтып баруға намыстанып, №14 кәсіптік-техникалық училищесіне құжаттарымды тапсырдым. 1986 жылдың 17 желтоқсанында курстасым Әукебаев Талғатпен бірге «Самал» ықшамауданында практикадан қайтып келе жатқан едік. Жұмыстан сағат 16:00 шамасында шыққанымызда, алдымыздан үлкен жігіттер шығып, «Ей, батырлар, алаңға неге бармайсындар?» деді. Біз себебін сұрағанымызда, олар: «Қазақтар көтеріліс жасап жатыр!» деп мән-жайды түсіндірді. Бұл сөздер жүрегімізді дір еткізді. Алаңға баруға шешім қабылдадық.

– Алаңға келгенде нені көрдіңіздер?

– Біз жақындағанда алаңды жан-жақтан әскер қоршап тұр екен. Бұл көрініс алаңдасқа да, қызығушылық жеңіп, топ ішіне қосылып кеттік. Жастардың қатарына қосылып, бірге ән айттық. Бір уақытта әскерилер алаңдағы жастарды қысып, күшпен тарата бастады. Сол сәтте досым Талғатты таба алмай, жан-жақтан іздей бастадым. Әскерилердің арасынан өтуге тырысқаныма, бір орыс жігіт итеріп жіберді. Жауап қайтарғаныма, резеңке сойылмен басымнан ұрып, есімнен тандырды. Есімді жисам, жерде жатыр екенмін. Солдаттар сүйрелеп, көлікке отырғызды. Басыннан қан ағып, үстімдегі киімім қып-қызыл қан болды. Сол жерде біреуі «мамбет, малақайыңды ал» деп мазактап, бөрігімді лақтырып жіберді. Төрт адамдық көлікке 10-15 адамды тығып тастады. Көлікте Талғатты көріп, бір жағынан қуандым, бірақ қорқыныш та жоқ емес еді. Ол кезде небәрі 17 жастамыз. Кешке қарай бізді Алматы аудандық ішкі істер бөліміне жеткізді. Подвалға түсіріп, бір камераға 20 адамды қамады. Ол жерде бір түйір нан да, бір тамшы су да бермеді.

– Қапасақа қамағаннан кейінгі жағдайларыңыз да оңай болмаған шығар?

– Таңғы 4-тер шамасында қолымызды қайырып, далаға алып шығып, иттердің көмегімен «Урал» көлігіне

отырғызып, Сейфуллин-Ташкент көшесіндегі түрмеге алып келді. Сол жерде бізді өте қауіпті қылмыскерлер сияқты қатаң бақылаумен кіргізді. Талғатты сол кезде соңғы рет көрдім. Одан кейін ұзын дәлізде бәрімізді теріс қаратып, аяғымыздың ұшымен қолымызды басымызға қойып отырғызды. 10-15 минуттан кейін бәріміз құлай бастадық. Құласақ, 5-6 солдат резеңке сойылмен ұрып, қайта отырғызды. Ұсталғандардың алғашқылары болғандықтан ба, бізді тыржалаңаш шешіндіріп, су шашты. Содан соң 10 адамдық камераға 30-40 адамды қамады. Күні бойы 4 сағаттан тергеу жүргізді. Менен бір құжаттарға қол қоюымды талап етті, бірақ бас тарттым. «Сен КГБ қызметкерін ұрып, ауыр жарақаттадың» деп айыптады. Қол қоймаған соң, ұрып-соғып, жеке камераға қамады. Мені алып бара жатқанда, үлкен жігіттердің жаны ашып: «Інім, жеке камераға отырғызатындай не істеп қойдың? Сені ауыр жазаға тартайын деп тұр ғой», – деді. Олар ҚазГУ-дің 5-курс студенттері еді. Біреуі маған ешнәрсеге қол қоймауымды ескертті. Жеке камерада үш күн жаттым. Қарным ашып, бір тілім нан беруді сұрап айқайладым. Сол кезде тамақ тасып жүрген бір жазасын өтеуші маған жаны ашып, бір тілім нан берді. Кішкене су ішіп, нан жеп, әлденіп алған соң еш нәрседен қорықпадым. Қайта-қайта ұрып-соқса да, қол қоймадым. Ақыры төртінші күні мені жігіттердің қасына қайта қосты. Жігіттер қуанып, «нағыз батырсың» деп жатты. Содан қанша күн болғаны есімде жоқ, әйтеуір, бостандыққа шықтым.

– Желтоқсан оқиғасына қатысуыңыздың салдары қандай болды?

– Бұл оқиғаның зардабы оңай болмады. Түрмеден шыққан соң жиен әпкемнің үйіне тарттым. Үсті-басым сыр мен бояуға малынып, етігімнің өкшесі түсіп қалған, ақсандап келе жатқаныма, алдымнан әпкем шығып, түрімді көріп, жылап жіберді. Ол мені қанша күннен бері іздеп таппаған екен. Содан бір ай бойы үйден шығармай ұстап отырды. Ақыры, олар да менің зияным тиіп кете ме деп қорқып, жатақханаға қайтуымды өтінді.

Содан жатақханаға оралдым. Тергеу әлі де жүріп жатты. Қаладан шықпау туралы қол қойғызып алды. Әр апта сайын тергеуге шақырып тұрды. Үш ай өткен соң Мәскеуден

комиссия келіп, мені тергеуге алды. Сонымен қатар, ауған соғысына әскери борышымды өтеуге барамын деп өтініш жаздыртты. 18-ге толғанда әскерге шақыра бастады. Ол жерден бірнеше рет қайтарды. 7 шілдеде мені Челябинск облысы, Чебаркөлге әскери борышымды өтеуге жіберді.

Ол жерде де «желтоқсаншы» деп бетіме басты. Жартыжылдық дайындықтан соң, мені Ауғанстанға жібермек болды. Ауғанстанға жіберетін кезде, совет әскерлерін шығаруға бұйрық келді. Сондықтан мен сол жерде қалдыруды сұрадым, бірақ өтіншім қабылданбай, Германияға жіберді. Германияда мені бақылауды аға лейтенант Ждановқа тапсырды. Ол жердегі бастан өткендерді айтатын болсам, бір кітап жазуға болар еді. Сөйтіп, үздік әскери қызметім үшін алғысхат алып, елге оралдым. Келе салып, ҚазГУ-ге қайта құжаттарымды тапсырдым, бірақ түсе алмадым. 1992 жылға дейін төрт рет тапсырдым, бірақ бәрінің айтатыны – «желтоқсандықпын». Содан үмітімді үзіп, жұмыс істеуге бекіндім. Үйдің үлкені болғандықтан, артымдағы бауырларыма көмектестім. Ресейге барып жұмыс істеп, бауырларымызды аяқтандырдым. Қазір екі ұл, бір қызым және екі немерем бар.

– Ресми ақталдыңыз ба?

– 30 жыл өткен соң баяғы Желтоқсанға бірге барған Әукебаев Талғатты кездестірдім. Ол өзі мені тауып, «желтоқсандықтарды» үкімет қолдап, ұйым ашып жатқанын айтты. Содан бір журналист қыз «желтоқсандықтар» туралы «Найзағай намыс» деген кітап жазып жатқанын және сол кітапқа мені де қосқанын хабарлады. Екеуіміз Желтоқсан көтерілісін еске

алып, көзімізге жас алдық. Маған да ұйымға кіріп, ақталуымды ұсынды. Содан Түркісіб ауданына барып, сотқа арыз тастадым. Судья Қаламжанова сотта мені ақтап шығарды. Куәгерлер ретінде Әукебаев Талғат, әпкем Әділбекова Әлия, жатақханада бірге тұрған достарым Таласбаев Ерлан мен Тәліпов Жалғас та қатысты. 2017 жылы ақталып, қолыма куәлік алдым. Құжаттарды әкімшілікке тапсырып, мені «Желтоқсан оқиғасына 30 жыл» медаліне ұсынды. Жетісу ауданының әкімі грамота мен медальді табыстады. Алаға шүкір, үкімет «желтоқсандықтарды» назардан тыс қалдырмай, өмір бойына «Оңай» картасын тегін қолдануға мүмкіндік берді, сондай-ақ жылына бір рет ақшалай көмек көрсетіп жатыр.

Сол қасіретті күндердің салдары денсаулығым да әсер етті. 20 жыл бойы емханада жоғары қан қысымымен тіркеудемін. Осы күнге дейін ешкімнен ешнәрсеге сұраған емеспін. Мені қызылжылтатыны – қазіргі өсіп келе жатқан жас ұрпақтың «желтоқсандықтар» туралы білмейтіні. Сондықтан Желтоқсан көтерілісі туралы жастарға көбірек айтылып, егемендіктің кімдердің арқасында келгенін түсіндірсе екен деген тілегім бар.

– Тізіңізден ерген жастарға айтарыңыз бар ма?

– Менің өмірімде Желтоқсан оқиғасы терең із қалдырды. Сол күндердің куәгері ретінде жастарға айтарым көп. Бүгінгі ұрпақ – елдің ертеңі. Біз азаттық ақ таны оңайлықпен атпағанын ұмытпауымыз керек. Сол азаттық үшін күрескен талай боздақтың өмірі қиылды, талай адамның тағдыры өзгерді. Бұл – біздің тарихымыз әрі мақтанышымыз. Сондықтан әрбір жас буын Желтоқсан көтерілісінің мәнін түсініп, еркіндік үшін күрескен жандардың рухын құрметтеуі керек. Қандай қиындық болмасын, жастар ұлттық намыс, адамгершілік құндылығын жоғалтпасқа екен. Тәуелсіздік – үлкен сый. Ол сыйды сақтау – әрқайсымыздың міндетіміз. Ұлтқа адал қызмет ету, қазақтың намысын биік ұстау, туған жерге, мәдениетке және тілге деген құрмет – әрқайсымыздың парызымыз.

– Уақыт тауып, ой бөліскеніңізге рақмет!

**Аружан МАУЛЕНБАЙ,
«Заң газеті»**

• ЕСТЕЛІК

АЗАМАТТАР АМАН БОЛСЫН!

Желтоқсанның жанға салған жарасы көп. Оқиға орын алғанда 19 жасқа да толмаған едім. Ол кезде Нарынқолда автобусте кассирмін.

«Алаңда қазақ қыздарын ұрып жатыр, көмек керек» дегенді естіген соң, ауданның жігіттері желпініп жинала бастады. Оларға көмек болсын деп таңғы бесте жұмысқа келіп, жүз отыз бес билетті кассадан шығарып, жігіттердің қолына ұстаттым да, үш «Икарусты» жолға шығардым. Ертен не болады деп ойлауға шама қайда? «Қазақ қыздарын қорғау керек» деген ұран ғана санамда жаңғырып тұр. «Автобусты ұрлады деп бізді соттайды, құжат керек» деген соң, ойланбастан диспетчер бөлмесіне кіріп, құжатқа мөр басып, өзімнің аты-жөнімді жазып қол қойдым.

Сөйтіп, үш автобус Алматыға кетті. Сағат таңғы жеті. Диспетчер, бас кассир, бастық жұмысқа келді де, айқайға басты. Алматыға баратын адам көп, автобус жоқ. 135 билет сатылған, бірақ ақшасы жоқ. Диспетчер бөлімінің мөрі столдың үстінде жатыр, журналда үш автобустың нөмірі жазылып, астында менің аты-жөнім жазылып, қол қойылған. Жауаптылықтан қорыққан басшылар үстімнен арыз жазып, милиция шақырып, ұстатып жіберді.

Бұл менің өмірімдегі ең ауыр күндер еді. Бірақ қанша қыспаққа алса да, ұйымдастырушы жігіттердің біреуінің атын айтпадым. «Бәріне мен кінәлімін, өзім істедім», – деп жылй бердім. Шынымды айтсам, осы оқиғадан кейін есейіп кеттім. Ұжымдағы үлкен кісілер маған «ұры, сатқын, кассаны тонадың, халық жауы, мұндайларды ату керек» десе, милициядағы қазақ жігіттер, тергеушілер мазак етіп: «Бітті, енді сотталасың! Анаңа да жаның ашымай ма?» деп мысқылдап, әбден намысыма тиді. Адамның бәрі бірдей емес. Сондай сын сағатта «қазақпын» деп жүрегі соққан мықты жігіттерге ғана сенім арттым. ЖЕҢЕТІНІМІЗГЕ қатты сендім. Сенімім ақталды. Қазақ жігіттері аман болсын!

Гүлмира ӘБДИМАНАПҚЫЗЫ

• ДЕРЕК ПЕН ДӘЙЕК

КҮРКІРЕП ӨТТІ-АУ СОЛ КҮНДЕР

(Соңы. Басы 1-бетте)

Қазақстанның үш ауданын Өзбекстанға қосып» деп тыйып тастады. «Мен әншейін қалжындап едім» деп әлгі ақталмақ болып еді. «Калжыңның түрін, бүкіл бір халықтың тағдыры шешіліп жатқанда» деп, дауысы бұрынғыдан да өктем шықты. Әлгіміз не керек, әрең құтылды.

Желтоқсанның 17-сі әлде 18-і күні «Саяхат» автовокзалынан Хасен Қожахметті кездестірдім. Кластасым Алтайдың туған бажасы болғандықтан, соның үйінде бір-екі рет дастарқандас болғанымыз бар, сонау 70-ші жылдардың басынан танушы едім. Толқын-толқын бұйра шашты Хасеннің бүгінгі кескін-келбеті маған ұнай қоймады. Ішін кернеген ыза-кек сыртқа шығып, тебірене сөйледі. «Атаңа нағлет, бәрін терезеден көрдік қой. Телевидениеден бізді сыртқа шығармады. Ұрғанын, соққанын. Әсіресе, қыздарды аясашы!» – дейді.

Ол сол кезде Л.Брежнев алаңы маңындағы телевизияда істейтін еді. Композиторлығы бар. Кроссвордтарын да ара-тұра редакцияларға әкеп беріп тұратын. Ол Есіктегі үйіне беттеді, мен Талғарға тарттым.

Кешікпей Хасен Қожахметтің қамауға алынып, ұсталғанын, оның үстінен іс қозғалғанын естідім. Уақыт төреші, бәрін де өз орнына қояды ғой. Кейін абақтыдан Хасен де босатылды.

Куратор қутқарған қыз

Газет-журналдардың бәрі Қазақстан Компартиясы Орталық Комитетінің редакция маңына орналасқан баспаханасында басып шығарылады. Баспаның кадрлар бөлімінің бастығы қызметіне көп жылдар бірнеше аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы болып істеп, зейнеткерлікке шыққан, көпшілікке сыйлы да беделді бір азамат тағайындалған-ды. Сол кісі қолы бос, уақыты көп қой деймін, тұз ауа келеді де, бас редактордың кабинетіне кіріп алып шықпайды. Жасы үлкен кісі. Редактор да «жұмысым бар еді» деп айтпайды. Әйтеуір, не айтатыны белгісіз, отырып алатынды шығарды. Ол кісі іште отырғанда шаруасымен келген адам да бас редакторға баса-көктеп кіре алмайды. Оның үстіне отырған хатшы қыз да жібермейді. Әйтеуір, күнде

келіп, бас редактордың зығрданып шығарған болуы керек, бір күні басшымыздың өзі: «Ол кісі отырып алған кезде ішке біреулерің бас сұғып, жиналыс басталатын уақыт болды деп айтыңыздаршы» деп қызметкерлеріне ескертеді. Айтқандай-ақ, солай істейтін болдық. Ішке бас сұғып, айтқаннан әлгі кісі «Жарайды енді» деп, есікке қарай беттейтін болды. Редакторымыз қадірлі ағадан осылай «құтылды». Кейін түсінді-ау дейміз, келуін сиретті. Кірсе де «жиналыстарың бар шығар» деп, көп ұзамай жөнімен кететін болды. Күнде сағат бесте келесі күнгі газеттің мәкетін талқылаймыз. Оған редакция алқасы, бөлім меңгерушілері түгел қатысады. Одан іле-шала шығып жатқан газеттің «оттискі» сол құраммен тағы қаралып, сүзгіден өткізіледі. Әлгі аға осындайда кіріп алып, басшымыздың көп уақытын «жеп» қоюшы еді. Мәселе мұнда да емес. Ол кісінің мақтаныш кыл үнемі жиі айтатыны «Желтоқсан оқиғасына қатысқан бәлен деген жұмысшыны шығардым, түген дегенді жұмыстан қуғыздым» дегені болатын. Осы сөзді естіген көп жігіттер ол кісіні жақтырмай, оған суына қарай бастаған. Расында да, оның несін мақтаныш етеді дерсің?!

Қазір аты-жөні есімде қалмапты, өзі де көп істемеді, корректор болып бір қазақтың қызы келген-ді. Жиі ауырады. Жұмысқа жарамсыздық қағазын кәсіподақ комитетінің төрағасы болғандықтан, маған тапсырады. Бір күні білмек болып, сыр тарттым. Сонда көзіне мөлдіреп жас үйірілген әлгі қыз баланың біраз үнсіз отырып: «Аға, мен енді ешқашан жар сүйе алмаймын, жар сүйгенмен, мен... мен енді... ешқашан сәби сыйлай алмаймын» деп тіл қатқаны есімде. Бұл сөзді естігенде менің де көзіме жас үйіріліп, жүрегім сыздап, ләм-мим дей алмай, тілім күрмеле берген. Жағдайды бірден түсіндім. Сол кездегі Абай атындағы педагогикалық институтының көркем графика факультетінің үшінші курсында оқып жүрген ол студент құрбы-қыздарымен бірге әйгілі алаңға барған. Сарт-сұрт етіп, сауыт киген солдаттар шашынан сүйреп, ұрып-тепкілеп, машинаға тиегенін біледі, арғы жағы есінде жоқ. Есін камерада бір-ақ жиған. Қан-жоса боп жағалай отырған қазақтың кіл жастары. Қайсыбірі ауыр соққыдан ыңырсиды, есінен танып жатқаны, бүрсііп отырғандары қаншама!

Содан қудалау басталған. Шара

Қазір аты-жөні есімде қалмапты, өзі де көп істемеді, корректор болып бір қазақтың қызы келген-ді. Жиі ауырады. Жұмысқа жарамсыздық қағазын кәсіподақ комитетінің төрағасы болғандықтан, маған тапсырады. Бір күні білмек болып, сыр тарттым. Сонда көзіне мөлдіреп жас үйірілген әлгі қыз баланың біраз үнсіз отырып: «Аға, мен енді ешқашан жар сүйе алмаймын, жар сүйгенмен, мен... мен енді... ешқашан сәби сыйлай алмаймын» деп тіл қатқаны есімде. Бұл сөзді естігенде менің де көзіме жас үйіріліп, жүрегім сыздап, ләм-мим дей алмай, тілім күрмеле берген. Желтоқсан жүрегіне жара салған қыздың бірі еді бұл...

жұмыстан шығарасыз, қандай шара қолданғаныңызды бізге қағаз жүзінде мәлімдейтін болыңыз!» – деді өктем дауыспен. «Үш әріптің», сол кездегі қызметкерлері екенін түсіне қойдым. Директор әйел еш сасқан жоқ. Оларға: «Мен ешкімді де жұмыстан шығара алмаймын. Барса, олар алаңға жұмыстан кейін барды. Бізде ешқандай тәртіп бұзған жоқ. Олардың бәрі де еңбек озаты қатарындағы қыздар», – деді міз бақпай. Ойлап отырып қалды да, сәлден соң сөзін жалғайды. «Қанша күн болды, маза бермей келіп жүр. Тәртіп бұзбаса әрі жұмыстан кейін барса, барғанның өзінде де ешкімге ешқандай залал келтірмеген болса, мен қалай қыздарымды жазаламақпын?», – деді күйіне сөйлеп, шығып кеткен әлгілерді жазғыра. «Осы қазақ бауырларым қызық. Шаш ал десе, бас алатындары бар. Өзбекстанда мұндайға жол бермес еді!» – деді сөзін түйіндеп.

Бұған дейін директормен талай рет сөйлесіп, материал жазып, сұхбат алып жүргенде үнемі қазақша әрі мүдірмей таза сөйлейтін директор ханым ұлтын өзі айтпаса, білмейтінім анық еді.

Міне, содан бері отыз сегіз жыл жылжып өтті. Әйтсе де, сол сұрапыл күндер есімнен кетер емес. Тәуелсіздігімізге қол жеткізуімізге бұлақ бастаушысы болған қазақтың қайсар қыздарына, жасмайтын жігерлі жігіттеріне, жазықсыз құрбан болған «желтоқсандықтарға» мың тағзым!

Марат ӘБДІХАЛЫҚ,
Қазақстанның Құрметті журналисі,
ҚР Мәдениет қайраткері,
Қазақ журналистикасының қайраткері

Дәйекті сөйлеген директор

Желтоқсан көтерілісін басуға қатысқан, сол іспен айналысқан біраз кісілер сексенінші жылдардың соңына таман марапатталып жатқанда, ол марапатты алудан бір қазақ полиция қызметкері бас тартты. Ол баршаның есінде.

Сол жылдары газеттің өнеркәсіп, құрылыс және көлік бөлімін басқарушы едім. Алматыдағы барлық зауыт, фабрикаларда, көптеген өнеркәсіп, құрылыс орындарында болғаным бар. Сонда бірде Алматы кілем фабрикасы директорының кабинетінде сұхбаттасып отырған біздің үстімізге ай-шай жоқ екпіндете сарт-сұрт еткен екі-үш жігіт кіріп келді. Аман-саулық жоқ, бірден: «Сіз алаңға барған жұмысшыларыңызды қашан

қолдану жөніндегі тиісті орындардың жіберген қаралау қағаздары оқу орнына жеткен. Кураторы адамгершілігі зор бір орыс әйелі екен, әлгі байғұс мұны арашалап алып қалу үшін талай әлекке түсіп, шыр-пыр болыпты. Өділдігін айтып, жақсы оқитындығын, тәртібінің түзу екендігін желеу етсе де, ізіне түскендер көнбепті. Ақыры мұның қыр соңынан қалмайтынын білген кураторы бұған «арыз жазып, денсаулығына байланысты бір-екі жылға демалыс ал» деп ақыл-кеңес беріпті. «Сол кураторыма, орыс әйелге мың да бір рақмет!» – деді ол көзінің жасын тыйып.

Тепкіден жатыры зақымданыпты. Ота жасалынып, алып тастапты. Басы да қатты жарақат алған. Осылардың зардабы екен жиі ауыратындығы. Міне, бұл шындық. Дәл осы қыздың тағдырына ұқсас жайттардың көп болғанын жоққа шығара алмаймыз.

• ТАҒЫЛЫМ

ҰЛТАРАҚТАЙ БОЛСА ДА, АТАМЕКЕН ЖЕР ҚЫМБАТ

Тәуелсіздік күні – тарихы тереңде жатқан елдің жаңа заманда өз алдына қайта егеменді ел болған күні. Тәуелсіздік – тәңірдің біздің ұрпаққа берген үлкен бақыты, халқымыздың мәңгілік құндылығы. Тәуелсіздік – біздің ең басты игілігіміз, баға жетпес құндылығымыз. Жас мемлекет тарихындағы жаңа дәуір дәл осы тәуелсіздіктен бастау алады. Қазақ халқының егемендікке ұмтылған қадамы сәтімен жүзеге асты.

Талай-талай хас батырлар жанын қиып, қорғап қалған, талай өзегі өртенген өкінішті жандар мен қуаныштан жүрегі жарыла шаттанған пенделердің куәгері болған қасиетті Отанымыз – Қазақстан!

Қазақстан – тәуелсіз ел. Сол тәуелсіздік үшін бабаларымыз не көрмеді десеңші?! Еліміздің басынан азап та, аштық та, сұм соғыс та өтті. Әсіресе, XX ғасыр қазақ халқы үшін ауыр тиіп, қайғыға толы кезеңімен есте қалады.

Тәуелсіздік – ұлттың, тілдің, дәстүрдің, салт-сананың мызғымас тірегі, күші, алтын дінгегі, халықтың бақ жұлдызы. 1991 жыл – еліміздің Қазақстан деген атпен бүкіл әлемге алғаш қадам басқан жылы. Сол сәттен бері, міне, 33 жыл да өте шықты. Қазіргі Қазақстан әлем сахнасында

мақтанарлықтай беделге ие. Жас мемлекетіміз осындай аз уақыттың ішінде көптеген ірі экономикалық, саяси және әлеуметтік жетістіктерге қол жеткізді. Қазіргі таңда Қазақстан жас мемлекет бола тұра, көптеген елдерден әлдеқайда алда.

Халқымыз бостандықты аңсап, тәуелсіздікке зарығып жетті. Тәуелсіздік деген ұлы жеңіске қол жеткізуде әлі де жаңғырып тұрған кешегі Желтоқсанның септігі аз болған жоқ. Студент жастардың көшеге шығып үндеу жасауы және егемендік үшін зардап шегуге дайын екендігі барша халыққа сенім мен жігер берген болатын. Қазіргі таңда тәуелсіздік – барлығымыз үшін ерекше қасиетті күн. Бірліктің, ынтымақтастық пен татулықтың күні. Мемлекетіміздің тәуелсіздігі – ең алдымен халқымыздың бақыты.

Алғашқы жылдары егемендікті нығайту, ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету, экономикадағы қиыншылықтарға жауап беру басты мақсат болған еді. Ал бүгінгі күні халқымыз өткеннен қалған тарихи өнегені, отансүйгіштікті, ұлтына деген махаббатты жоғалтпай, әрі қарай жастардың бойына патриоттық сезімді енгізуге ерекше көңіл бөлу керек деп ойлаймын. Тәуелсіздігімізді жариялағаннан бергі мезгіл ішінде көптеген елеулі табыстарға қол жеткіздік. Еліміздің тыныштығы мен қауіпсіздігі, көп ұлтты Қазақстан халқының жарастығы мен ынтымақтастығы – парасатты саясаттың нәтижесі.

Ел болашағы – жастардың қолында. Аға буын өкілдері бізге зор сенім артып отыр. Біздің алдағы мақсатымыз – көсегемізді көгертіп, тәуелсіздік жалауын биікке көтеріп, айбынымызды жаһанға таныту. Мемлекеттің дамуына тыныштықтан артық, азаттықтан артық ештеңе керек емес. Еліміз өлшеусіз табиғат байлығымен ғана емес, ең алдымен сан түрлі ұлттардан құралған халқымен

Ғалым ЧИНГИСОВ,
Қызылорда қаласы мамандандырылған тергеу сотының төрағасы

ерекше екенін ұмытпаған абзал. Бүгінгі бейбіт те шуақты күндерді бағалай отырып, жаңа биіктерге ұмтылу – біздің буынның айқын бағыты болуы тиіс.

Тәуелсіздік – тек Қазақстан тұрғындары үшін емес, сонымен бірге, шетелдердегі қазақ халқының өкілдері үшін де маңызы зор мереке. Дана халқымыз: «Ұлтарактай болса да, атамекен жер қымбат, ат төбеліндей болса да, туып өскен ел қымбат», – деген екен. Иә, ата-бабамыз ғасырлар бойы арман еткен тәуелсіздік бізге құт боп кіріп, көкжиегімізді кеңейтіп, іргемізді бекітті. Тәуелсіздік бәрінен қымбат, бәрінен ұлы. Біз тәуелсіздігімізді қастерлейміз, егемендігімізді құрметтейміз.

Биыл еліміздің Тәуелсіздігіне жол ашқан 1986 жылғы Желтоқсан көтерілісіне 38 жыл толып отыр. Осыған орай, Желтоқсан зерттеушісі, Қазақстан Жазушылар одағының мүшесі, халықаралық «Алаш» әдеби сыйлығының, Қазақстан Журналистер одағы және Қазақстан Жастар одағы сыйлықтарының лауреаты, белгілі жазушы Қайым-Мұнар Табеевтен осы көтеріліс туралы ой бөлісуді сұраған едік. Бұған дейін «Мұзда жанған алау», «Үш күннің дерекнамасы», «Қазақтың Желтоқсаны», «Алматы. 1986 жыл», «Қарағайдың қарсы бұтағы» сияқты кітаптарымен оқырманға жақсы таныс қаламгердің айтары да аз емес.

– **Қайым-Мұнар аға, желтоқсан дегенде есіңізге не түседі? Желтоқсан көтерілісі сіздің өміріңізде қандай із қалдырды?**

– Есіме көп нәрсе түседі ғой. Қайсы бірін айтайын. Ең алдымен алаңдағы арпалыс, қайсар жастардың жалаңаш қолмен қарулы әскер мен бронды машиналарға қарсы жүргені, қыздардың нақақ төгілген көз жасы... Ұмытыла ма? Жүректе сызы қалды ғой. Қазақтарға көрсетілген бұл зорлық-зомбылық Мәскеудің отаршылдық пиғылынан туғанын бүгінгі еркін ойлы ұрпақ біле бермейді. Тарихта «Құйын» операциясы деген атпен қалған қанқұйлы жазалау науқанын КПСС Орталық комитетінің Бас хатшысы Михаил Горбачев тікелей басқарып отырды. Көпшілік біле бермейтін мына бір құпия нұсқаумен таныссаң, өзін де түсінесің.

Өте құпия.

Мәскеу. 18 желтоқсан 1986 ж. сағ. 20.35.

Қазақстан КП ОК бірінші хатшысы Г.В.Колбинге

ТЕЛЕФОНОГРАММА

«1. 1986 жылғы 17-18 желтоқсанда Алматы қаласында орын алған қоғамдық тәртіпті бұзуға және басқа да жағымсыз көріністерге байланысты, Қазақстанның партиялық және кеңестік органдары, сондай-ақ ИМ және МҚК қабылдаған шаралар мақұлданды.

2. Жағдай нашарлай бастағандай қауіпті кезең туса, әскери құрамдарды пайдалана отырып, Алматы қаласына коменданттық сағат енгізу қажет деп саналсын. КСРО Қорғаныс министрлігіне ОК Саяси Бюросының отырысында болған пікір алмасуды ескере отырып, ең қысқа мерзімде Алматы қаласында коменданттық сағат енгізуге дайындыққа байланысты қажетті іс-шаралар өткізу тапсырылсын.

КПСС ОК Бас хатшысы М.С.Горбачев.

Бұл нұсқау Мәскеуде 1985 жылы 19 желтоқсанда жасалып, жоғары шенді басшының сейфінде жасырын сақталған «Құйын» операциясының басталуына жол ашты. КСРО Ішкі істер министрлігі №0385-бұйрықпен «Қоғамдық тәртіпті бұзушы топтың іс-әрекетін болдырмау және алдын алу тактикасы» дейтін жедел қимыл жоспарын түзіп, дайын отырған болатын. Бұл жоспар бойынша Кеңестер Одағының кез келген түкпірінде ұлтаралық жанжал, террористік іс-әрекеттер бола қалған жағдайда, жан-жақтан ерекше әзірліктен өткен арнаулы әскерлер отряды бірнеше сағаттың ішінде оқиға орнына жеткізіледі.

Осы құжат негізінде «Қазақстандағы және Алматы қаласындағы қоғамдық тәртіпті қорғау мен төтенше жағдайда ішкі әскерлердің іс-әрекет амалы» деп аталатын жойқын жазалау шаралары іске қосылды. 18 желтоқсанда сағат 21.00-де демонстранттарды қуып-таратуға бұйрық берілді.

«Операцияға Новосібір, Фрунзе, Тбилиси, Ташкенттен жеткізілген 10 мыңға жуық арнаулы әскер, 3200 жергілікті милиция құрамы, МҚК Алматы шекарашылар училищесінің 320 курсанты, Алматы Жалпықоғамдық әскери училищесінің 689 офицері мен курсанты, 20 өрт сөндіруші машина, 15 БТР, 200-ден аса автобус пен автозактар, арнайы үйретілген күзетші иттер қатыстырылды. Экипировкада: шинель, құлақшын, каска, етік, қолғап, жүннен тоқылған жылылық, белдік және дубинка мен сапер күректері қолданылды. 24.00-де «Құйын» операциясы аяқталды. Әскерлер өте сауатты әрі батыл қимылдап, Брежнев алаңы мен жақын маңдағы көшелер бұзакшылардан толық тазартылды. Қақтығыс кезінде 155 автобус пен жеңіл машинаға зақым келтірілді, 24 әскери техникалық көлік құралы қирады, су шашқыш 10 машина ортенті.

ҚазКСР Ішкі істер министрінің бірінші орынбасары Эрнест Басаров».

Сонымен қатар, 8 мыңдай демонстрантшы қамауға алынып, 768 адам жарақат алды, олардың 204-і ауруханаға жатқызылды. Алды ату жазасына кесілді, арты 15 тәулікке қамалды. Мәліметтің толық болмағаны себебі – жазалаушы әскерлер жаралылардың басым көпшілігін автозакпен қала сыртына алып шығып, қар үстінде қалдырып кетті. Ал, олардың бәрі дәрігерге қаралуға қорқып, ұзақ уақыт үйлерінде жатты. Қала көшелерінде әскери тәртіптің үрейлі елесі апта бойы кезіп жүрді. Кез келген бұрыштан қызыл шүберек тағынған құтырылған жасақшылар үйірі мен милиция топтарын көруге болатын

еді. Қысқаша айтқанда, Желтоқсанның зардабы осындай.

– **Сол күндері Қазақстан басшыларының көзқарасы қалай болды? Олар Мәскеуге ешқандай қарсылық көрсете алмады ма?**

– Қайдағы қарсылық көрсету? Керісінше, бас көтерген қазақтарды қосыла жазалады емес пе! Қонаев орнынан кете салысымен, Кремль кожайындары бүкіл билікті өз қолдарына алды. 17-18 желтоқсан күндері Брежнев алаңындағы қан майданды КСРО ІМ Ішкі әскерлер бастығының бірінші орынбасары Дубиняк пен КСРО Ішкі істер министрінің орынбасары Елисов басқарды. Жергілікті күштік құрылымдардың іс-әрекетін ҚазКСР Министрлер Кеңесінің төрағасы Назарбаев пен Ішкі істер министрінің бірінші орынбасары, генерал-майор Басаров қадағалап отырды. (Ішкі істер министрі

Қасымда сіңлім жылап отыр. Айналамыз толған жаралылар. Жылап-сықтап көмек сұрағандарды естігенде, төбе құйқаң шымырлайды.

Алдында ГАИ, сонында мотоатқыштар ілескен жүздеген автобус пен жүк машинасы жастарды Қаскелең бағытындағы құм қарындасына, біразы Қапшағай мен Медеу шатқалына апарып төккенінен былайғы жұрт хабарсыз еді. Оңбай тақ жеген қыз-жігіттер жау-жалпылап, жартылай жалаңаш, қысқы аязды түнде қалаға әрең жеттік...».

Ирина МЕНЬШИКОВА, жедел жәрдем ауруханасының дәрігері: «17 желтоқсан күні №2 қалалық ауруханада түнгі кезекшілікте отырғаныма, шамамен жиырма жастағы қазақ жігітін әкелді. Оған алғашқы дәрігерлік көмек көрсетілмеді. Себебі бірінші кезекте милиция мен

апаруға да рұқсат бермей, ақыры тауар таситын поезбен жөнелеті.

Сол сияқты, Алматы дәрігерлер институтының студенті Кенжегүл Молданазарова да 18 желтоқсан күні әскерилердің ойранына тап болған. Байланыс техникумында оқитын немере сіңлісі Анар Бадренованы іздеп, алаңға барған екен. Екеуі де оңбай таяқ жеп, ауруханаға түсіпті. Анар аз күн жатып, сауығын шығады. Ал, Кенжегүл дертінен айықпаған күйі ауылына қайтып кетеді. Содан Арыс, Шымкент қалаларындағы емханаларға қаралды. Жарасы тіпті ушығып кеткен соң, Ташкентке баруына тура келеді. Алайда бас тамырлары қатты зақымданғаны тым көп анықталып, ота үстінде қайтыс болады.

ҚазПИ-дің студенті Бақытгүл Мырзагазина да 17 желтоқсанда алаңда болғаны анықталып, оқудан шығарылады. Ол өзінің туған еліне, Торғай облысы Жанкелдин ауданына кетеді. Тергеулегі ұрып-соғудан екі бүйрегі бірдей зақымданған Бақытгүл көп ұзамай бақилық болды.

Парламенттік комиссияға Балмерке Әлібекова деген әйел құрбысы Бақыт Махамбетованың тергеу изоляторында жәнтәсілім еткенін ашына жазады. Екеуі жерлес, Көкшетау облысы Арықбалық ауданынан. «20 желтоқсанда Бақыттың жатақханасына іздеп бардым, дейді ол. Сөйтсем, жанындағылардың айтуы бойынша, ол үш күннен бері келмейті. Біреулердің ақилымен Калинин аудандық ішкі істер бөліміне барып сұрастырдым. Кезекші милиционер ондай адам жоқ деп қысқа жауап берді. Бір кезде дәліздегі уақытша қамау бөлмесінің еденінде жатқан екі жігіт пен бір қызды көріп қалдым. Үшеуі де қимылсыз еді. Сол сәтте қасыма келген бір орыс офицері неғып жүргенімді сұрады. «Ишу сестру» деп торды ұсқадым. Ол кезекшіден кілтті алып, ішке кірді де қыздың бетін бері аударды. Бақыт! Жүрегім тоқтап қала жаздады. Милиционер сырт киімінді қалтасынан студенттік билет тауып алып, маған көрсетті. Билетте Бақыт Махамбетова деп жазылыпты. «Она?». Басымды изей беріппін. Бірнеше күннен кейін туыстары келіп, мәйітін Көкшетауға алып кетті...».

әскерилерді емдеу бұйрылды. Нейро-траматология бөлімінің меңгерушісі Рославцев ертеңінде ол жігіттің қайтыс болғанын айтты. Ал 21 желтоқсанда ауыр жаралы тағы бір қыз қайтыс болды. Кейін не болғанына хабарсызбын. Олар туралы мәліметті аға медсестра Валентина Ивановна ғана білетін».

С.БИЕКЕНОВА, №4 қалалық емхана медбикесі: «Коленаев деген врач қазақтың қыздары мен жігіттерін мүлде қабылдамауды тапсырды және өзі қатаң қадағалап жүрді. Ал қазақтар

Комиссия сарапшылары кейінірек ҚазМУ-дің тарих факультетінің студенті Махамбетова Бақыттың желтоқсан күндері қайтыс болғанын анықтады. Алайда Калинин ауданы прокуратурасының тергеушісі Дюдокин «қылмыс құрамының болмауына байланысты» деген сылтаумен бұл факт бойынша қылмыстық іс қозғаудан бас тарттыты.

Жоғарыда айттым, бұл қыздар Желтоқсан құрбандарының ресми санатына енген. Жазықсыз жала жабу мен болмаған қылмысты «болды» дегізген МХК тергеушілерінің озбырлығына шыдамай, жындыхана керуетіне таңылған жандар да аз емес. Соның бірі – 1967 жылы Шымкент облысының Қапыланбек ауылында туып, Талдықорған облысының Тельман ауылында өскен Клара Балғабаева деген ҚазМУ-дың студенті. Солдаттардың тепкісінен есі ауып құлаған Клараны дәрігерлер Кабуковадағы «жындыханаға» апарып салғанын әкесі Тілеуберген 1987 жылдың көктемінде бір-ақ біледі. 14 жыл бойы көрмеген азапты көріп, ақыр соңында бақилық болған арудың ауыр тағдыры туралы айту да оңай емес... Осы деректер де жетер.

– **Жуырда Мәдениет және ақпарат министрлігінің «Әдебиеттің әлеуметтік маңызы туралы сатып алу, басып шығару және тарату» бағдарламасы бойынша екі кітабыңыз жарық көріпті. Құмты болсын! Сол туындыларыңыз туралы қысқаша тоқталып өтсеңіз.**

– Алматыдағы «Сардар» баспасынан шыққан «Құйынға түскен ғұмыр» кітабы толықтай Желтоқсан тарихына арналған. Ал, Қарағандыдағы «Tengri Ltd» баспасынан шыққан «Ең соңғы майдан» жинағымда Жаңаөзен, Шаңырақ, Қордай оқиғаларын қамты отырып, 2022 жылғы Қаңтар қасіретімен аяқталды. Мұнда қазақ қоғамындағы тәуелсіздік жылдарындағы саяси-әлеуметтік маңызды зор демократиялық қозғалыстардың шығу себептері мен салдарын кеңінен таразылауға тырыстым. Маңызы жағынан ауқымды, тамыры тереңде жатқан күрделі тақырыптар құпия архивтік құжаттармен кестеленіп, сол уақытта ел басқарған лауазымды басшылар мен қатардағы қуаларды сөйлету арқылы тарқатылып көрсетілді.

Бұл кітаптар Жаңа Қазақстан құруды мақсат тұтқан еліміздің ендігі жаңа тарихын түзу барысында – Ұлы Тәуелсіздіктің қандай қиындықтармен келгенін жас ұрпаққа түсіндірумен қатар, азаттықтың ақ таңын көрмей кеткен боздақтар алдындағы ескерткіш десе де болады. Кәстерлі Желтоқсан халықтың мәңгілік жүрегінде екенін естен шығармағанымыз абзал.

– **Әңгімеңізге рақмет!**

Аружан МӘУЛЕНБАЙ,
«ЗАҢ газеті»

86-НЫҢ ЖЕЛТОҚСАНЫ ХАЛЫҚТЫҢ ЖҮРЕГІНДЕ

...Жазықсыз жала жабу мен болмаған қылмысты «болды» дегізген МХК тергеушілерінің озбырлығына шыдамай, жындыхана керуетіне таңылған жандар да аз емес. Соның бірі – 1967 жылы Шымкент облысының Қапыланбек ауылында туып, Талдықорған облысының Тельман ауылында өскен Клара Балғабаева деген ҚазМУ-дың студенті. Солдаттардың тепкісінен есі ауып құлаған Клараны дәрігерлер Кабуковадағы «жындыханаға» апарып салғанын әкесі Тілеуберген 1987 жылдың көктемінде бір-ақ біледі. 14 жыл бойы көрмеген азапты көріп, ақыр соңында бақилық болған арудың ауыр тағдыры туралы айту да оңай емес...

Князев қулыққа басып, ауруханада жатып алды).

Шығыс транспорттағы ішкі әскер бастығының орынбасары, генерал-майор Н.Куликов (шығыс бағытты), Алматы қалалық ПБ бастығының орынбасары, полковник К.Мусин (батыс бағытты), ҚазКСР Ішкі істер министрінің орынбасары Б.Коржиков (солтүстік бағытты) толық бақылауға алып, демонстранттарға ауық-ауық шабуылдап отырды. Алаңдағы жағдайдың қандай ауыр болғанын сезіну үшін куәларды тындап көрейік.

Марат ТОҚҚОЖИН, №7552 әскери бөлімнің взвод командирі: «От ударов дубинками, палками, саперными лопатками люди падали замертво. Я увидел более 100 человек, разбросанных по всей площади и лежащих окровавленных без движения. За нами следом шли, бежали и другие военнослужащие, которые добивали лежащих людей. После побитых людей погрузили в машины и увезли».

Ақмарал ҚАНТӨРЕЕВА, Алматы облысы, Сарыөзек ауылындағы аурухананың дәрігері: «Мен 17 желтоқсан күні Алматыға қидырып келіп, сіңлім Балкен екеуміз алаңда не болып жатқанын көру үшін сағат 21.30 шамасында Байсейітова көшесі жағынан келдік. Кенет бізге қарай солдаттар лап қойды. Қолдарында қалқан мен сапер күректері. Бір дәу солдат жанымызда жайбарақат тұрған қызды күректің қырымен басынан дәлден ұрды. Қыз құлап түсті. Мен «Я медик! Я медик!» деп айқай салып, жүгіріп бардым. Балкен екеуміз қызды шетке шығарып, үй қабырғасына сүйеп отырғыздық. Бірақ, күре тамырдан қаны атқылап тұрған бейшара қыз бірден жәнтәсілім етіпті. Мен жақын жерде тұрған офицерге болған жағдайды айтып едім, ол жалт қарады да: «Ладно, мы сами разберемся! Вы все идите отсюда!» деп бізді қуып жіберді. Артыма қарасам, еңгезердей екі солдат қызды дырылдатып сүйреп бара жатыр екен...».

Александр ВОЛКОВ, №7552 бөлімнің прапоршигі, қару-жарак жөніндегі техник: «1986 жылдың 21 желтоқсанда Орта Азия және Қазақстан бойынша ішкі істер басқармасында өткен жиында оперативті бөлімнің қызметкері, полковник Щербатов 168 адамның қайтыс болғанын хабарлады. Оның 8-і әскерилер, 4-еуі шекарашы-курсанттар, 1-еуі Алматы милиция гарнизонынан. Қалғаны демонстранттар...».

Желтоқсан көтерілісін зерттеу жөніндегі комиссияға жазған түсініктемесінен кейін прапоршигі А.Волков Владикавказ әскери округі жақтағы бір бөлімге шұғыл ауыстырылды. Оның

айтқандарын анықтау мүмкін болмады.

Комиссия жинаған дәрігерлік анықтамалардан: «У пострадавших демонстрантов имеются резано-рубленные раны. Пострадало 528 сотрудников МВД и военнослужащих; из них госпитализированы 161 чел. (сотрудники МВД – 93, военнослужащие – 68). Гражданских лиц пострадало 437, из них 129 госпитализированы».

Кейінірек анықталғандай, зардап шеккендердің қатары тергеу органдарындағы ресми көрсеткіштен 465 адамға артық болып шықты. Өртүрлі дәрежеде жарақат алған 1233 адам ауруханаға түсті. 17 адам ауыр жағдайда, 3 адам ауыр халде жеткізілді, үшеуі де қайтыс болды.

Г.БАЛАНОВСКАЯ, жедел жәрдем фельдшері: «Мен 17 желтоқсанда алаңда сағат 18-ден 24-ке дейін кезекшілікте болдым. Жараланғандар қатары өте көп еді. Әсіресе, қыздардың қарасы мол болатын. Барлығы да қардың үстінде сұлап жатты. Ес-түссіз жатқан екі қыздың халі тым ауыр еді. Олардың қайда жіберілгенін анық білмеймін. Жалаңдаған солдаттар жүздеген адамды автобустарға тиіп, сыймағандарын жүк машиналарына лақтырып, әкетіп жатты».

Куәгер Ләйлә ҚҰСПАНОВА: «Көңілімізде бөтен ой жоқ, кешке таяу алаңда не болып жатқанын өз көзімізбен көру үшін сіңлім екеуміз келіп, бір шетте қарап тұрдық. Қара-құрым адам. Әскер де көп. Бізге қарап, қолдарындағы дубинкаларын, сапер күректерін көтеріп, сес көрсетіп қояды. Кенет екі қанатта тұрған милиционерлер бізге қарай лап қойды. Мұны күтпеген біз қашып үлгерме алмай қалдық. Бетімізге, ішімізге, бүкіл денемізге ауыр соққылар тиіп жатыр. Етік пе, дубинка ма, айырудан қалдық. Бір кезде есімді жисам, алаңда қар үстінде жатыр екем.

• СОТ СӨЙЛЕСІН

«Кеңес қылған ел азбас, кеңінен пішкен тон тозбас» дейді бабаларымыз. Расында, көпшілік болып кеңесіп жатса да, істе кемшіліктің болмайтынын өмірдің өзі көрсетіп отыр. Соны ішінде кассациялық сотты жаңғырту мәселесі біраздан бері қоғам ішінде талқыланып жүргені белгілі.

КАССАЦИЯЛЫҚ СОТ - ДЕМОКРАТИЯЛЫҚ ПРИНЦИПТЕРДІ НЫҒАЙТУДАҒЫ МАҢЫЗДЫ ҚАДАМ

Отандық бизнес өкілдерімен кездескен Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев кейіннен бұл мәселеге жан-жақты үңіліп, сот саласын жандандыру, кассациялық сатының жұмысын қайта қарау бойынша құзырлы органдарға тапсырма берген болатын. Осы бағытта жүргізілген ауқымды жұмыстар нәтижесінде елімізде дербес үш кассациялық соттың құрылатыны айқындалды.

Сот саласына серпін берген бұл бастамалардың қолға алынуы 2024 жылғы 5 шілдеде «Қазақстан Республикасының кейбір конституциялық заңдарына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Конституциялық заңының қабылдануы түрткі болды. Жақында Президент «Сот жүйесі және судьялар мәртебесі туралы» заңға енгізілген жаңа өзгерістерге қол қойды. Бұл заң кассациялық соттың қызметіне қатысты барлық қадамдарды заңдық тұрғыдан реттеуге көмектеседі.

Бүгінде дербес кассациялық соттардың жұмысын жүйелеп, білікті, тәжірибелі судьяларды іріктеу бойынша іргелі іс-шаралар жүзеге асырылуда. Сонымен бірге, сот құрылымы кассациялық соттарға қатысты жаңашылдықтарды халыққа таныстыру, түсіндіру бойынша да ауқымды жұмыстарға бастамашы болып отыр. Қазіргі кезде әрбір сотта кассациялық соттардың қызметін, жұмыс тәртібін талқылауға байланысты дөңгелек үстел, семинарлар өтіп, судьялар жаңашылдықтары әлеуметтік желілер мен ақпарат құралдарында жан-жақты насихаттауда. Бұл заңдағы жаңашылдықтарды халық біліп қоймай, өз құқығын қорғауда тиімді пайдалана алуы үшін де керек.

Жалпы, Астана қаласында құрылатын үш дербес кассациялық сот 2025 жылдың 1 шілдесінен бастап жұмы-

сына кіреседі. Мұндай жаңашылдық Жоғарғы Соттың да функциясын өзгертенін айта кеткеніміз жөн. Яғни, келер жылдан бастап Жоғарғы Сот істерді тек ерекше жағдайларда: Жоғарғы Сот судьясының ұсынуы немесе Бас Прокурордың наразылығы бойынша ғана қайта қарауы мүмкін. Бұдан бөлек, енді Жоғарғы Сотқа республика соттарының сот төрелігін іске асыруы кезінде заңдылықты сақтау мәселелерін қарау, сот практикасы мәселелері бойынша түсініктеме беру, заңнаманы жетілдіру жөнінде ұсыныстар енгізу, бірыңғай сот тәжірибесін қалыптастыру, оқылықтарды, заң қайшылықтарын жою міндеті жүктеліп отыр.

Ал кассациялық соттар енді «таңдап қарау» принципімен емес, «жаппай қарау» қағидасына сай істерді қарайды. Жұмыс сапасын қамтамасыз ету үшін кассацияда істерді қарау мерзімі ұзартылды. Бірақ ол 6 айдан аспауы керек.

Кассациялық соттар сот тәжірибесінің бірізділігін қамтамасыз етуге, құқықтық дауларды шешуде әділдік пен бейтараптықты нығайтуға және құқық қорғау органдары мен азаматтардың құқықтарын тиімді қолдануға бағытталған. Бұл институт елдегі құқықтық мәдениетті арттырып, заң үстемдігін нығайтады. Сондай-ақ кассациялық сот – әділдікті қамтамасыз етудің, құқықтық дауларды қарауда қателіктерді болдырмаудың кепілі. Сайып келгенде, бұл реформа елдің құқықтық дамуы мен демократиялық принциптерді нығайтудағы маңызды қадамдардың бірі болып табылады.

Сұлушаш МАХАМБЕТОВА,
Шалқар аудандық сотының судьясы
АҚТӨБЕ ОБЛЫСЫ

• ҮЛГІ

ТУҒАН ӨЛКЕНІҢ МАҚТАНЫШЫ

Батыс Қазақстан облысының Жәнібек аудандық музейінде танымал заңгер, доғарыстағы судья Ғалихан Бапақовтың 75 жылдық мерейтойына орай «Туған өлкенің мақтаншы» атты тақырыптық көрме өтті.

Осы өңірдің тумасы Ғалихан Айдынғалиұлы еңбек жолын өзі түлеп ұшқан Ұзынкөл ауылындағы орта мектепте мұғалім болып бастаған. Кейін Мемлекеттік қауіпсіздік комитеті департаментінің директоры лауазымына дейін көтерілген. Құқық саласындағы абыройлы қызметі үшін «Қазақстан Республикасының Құрметті судьясы» атағына ие болып, «Үш би» төсбелгісімен марапатталған, Кеңес Одағы мен Қазақстан Республикасының он төрт медалін өңіріне таққан.

Көрмеге мерейтой иесінің музей қорында сақталған жеке құжаттары мен қолданыста болған заттары, фотосуреттері, Ғалихан Бапақов туралы БАҚ бетінде жарық көрген мақалалар мен кітаптар, анықтамалықтар мен энциклопедиялар қойылып, жұртшылық назарына ұсынылды. Шара барысында Ғалихан Бапақовтың өзі Астана қаласынан экран арқылы осынау басқосуға жиналған жерлестеріне жүрекжарды лебізін жолдады. Туған топырақтан түлеп ұшқан абзал ағаның өнегелі өмірін кейінгі ұрпаққа үлгі етіп, адамгершілік қасиетін дәріптей

отырып, өмірге деген сүйіспеншілік, құштарлық сезімін оятып, өз елінің патриоты болуға, Отанды сүйуге тәрбиелеу мақсатын көздеген шараға жергілікті тұрғындар, еңбек ардагерлері, мектеп ұстаздары мен оқушылар қатысты.

Іс-шара барысында арнайы шақырылған Амангелді Мырзағалиұлы, Бекет Әліпқалиұлы, Ержан Бекетұлы, Қасымғали Асанғалиұлы, Бәтима Әліпқалиқызы, Аққаным Әбдіғалиева, Темірхан Айдынғалиұлы, Мейрамхан Темірханұлы сөз алып, Ғалихан Айдынғалиұлына ізгі тілектерін арнады. Кеш қонақтарының құрметіне аудандық балалар саз мектебінің оқытушылары күмбірлетіп күй шертіп, әуелетіп ән шырқап, мерейлі шараның ажарын аша түсті. Қонақтар осынау көрмені ұйымдастыруға ұйытқы болған музей ұжымына алғаусыз алғысын жеткізді.

Мендігүл ФАЗЫЛОВА,
Батыс Қазақстан облысы тарихи-өлкетану музейінің Жәнібек аудандық музей бөлімінің меңгерушісі

• КӨЗҚАРАС

АЖЫРАСУ – БАЛА ПСИХОЛОГИЯСЫНА АУЫР СОҚҚЫ

Отбасы – некелік одақ пен туыстық байланысқа негізделген шағын топ. Отбасында бала дүниеге келіп, тәрбие алады, жеке адам ретінде қалыптасады, сол арқылы ұрпақ жалғасып, заман одан әрі дами түседі, қоғам жаңарады. Кез келген өркениетті қоғам отбасылық қарым-қатынастардан басталады. Отбасы болмаса, қоғамның болашағын да елестету мүмкін емес. Әрбір адам үшін отбасы – барлық бастамалардың бастауы.

Жанна НУРСАЛИНОВА,
Шығыс Қазақстан облыстық соты азаматтық істер жөніндегі сот алқасының судьясы

Ел Конституциясында қарастырылғандай, неке мен отбасы, ана мен әке және бала мемлекет қорғауында. Қазіргі уақытта ажырасу жиі кездесетін құбылыс болып отыр. Некенің бұзылуына себеп көп. Бір қарағанда, мұндай даулар қарапайым болып көрінгенмен, ажырасудың себебін мұқият зерттеу қажет. Себебі оның артында баланың болашақ тағдыры тұр. Ажырасу барысында балалар мүддесі көбінесе ата-ана амбициясының көлеңкесінде қалып қояды.

Отбасы бұзылған кезде баланың психологиясы өзгереді, болашаққа деген қорқыныш белең алады. Бала ата-анасымен қарым-қатынас жасауда күйзеліске түседі. Көп жағдайда бала ата-анасының арасында болған жағдайды түсінбей, оның себебін өзінен іздейді де, бұл кейде суицидке және басқа да қайғылы салдарға әкеп соғуы мүмкін.

Әрбір адам бақыт ұғымын, ең алдымен отбасымен байланыстырады. Өз үйінде бақытты болған адам расында да бақытты. Әр бала отбасының жылуын, қолдауын сезінгенде ғана алаңсыз ержетеді. Ал отбасы бұзылған жағдайда моральдық жағынан ең бірінші балалар зардап шегеді. Сонғы уақытта балалардың ата-анасы мен туған-туыстары тарапынан тұрмыстық зорлық-зомбылыққа ұшырауы да жиі кездеседі.

Ажырасу процесінде ата-аналар көбінесе балалардың мүддесін назарға алмайды. Сот практикасынан мысал келтіретін болсам, некені бұзу процесінде балалардың, нақтырақ айтқанда, екі жас қыздың тұрғылықты жері туралы мәселе шешілді. Әкесі балалардың анасының жеңіл жүріске бейім екенін, бұл тәрбиеге кері әсер

ететінін көрсетіп, балалардың өзімен бірге тұруын талап етті. Сот отырысында балалардың тұрғылықты жерін анықтау туралы шешімнің салдарын ұзақ түсіндіргеннен кейін әкесі балалардың анасымен тұруына өз еркімен келісім берді. Істің мән-жайы бойынша балалар әлі жас әрі қыз балалар, олар ерекше күтімді қажет етеді, алдағы уақытта жыныстық жетілу кезеңі болады, бұл жағдай да оларға неғұрлым мұқият қарауды және ерекше күтімді талап етеді. Оның үстіне, әкесі сотқа балалардың анасының лайықсыз мінез-құлқы туралы ешқандай құжаттық дәлелдеме ұсынған жоқ. Талаптар азаматтың бұрынғы жұбайына деген жағымсыз көзқарасы мен қате түсінігіне негізделген болатын.

Жоғарыда баяндалғандардың негізінде, қолданыстағы заңнамаға сәйкес, некені бұзу мәселесі бойынша шешім қабылдаған кезде соттар баланың тұрғылықты жерін анықтау және оны материалдық қамтамасыз ету мәселелеріне баса назар аударады. Бұл ретте, сот ата-аналардың қайсысы балаға көбірек қамқорлық жасайтынын, ата-ананың жасы мен баланың оларға деген сүйіспеншілігін, ата-ананың жеке қасиеттерін, тиісті материалдық-тұрмыстық жағдайы мен моральдық-психологиялық атмосфераны құру мүмкіндігін ескереді.

Ерлі-зайыптылар ажырасқан соң баланың нақты кіммен тұратынын ата-анасы өздері шеше алады. Бұл ретте, баланың тұрғылықты жері туралы келісімді сотқа ұсынады, ал ата-анасы мұндай келісімге келмесе, баланың тұрғылықты жерін сот анықтайды. Бірақ бұл бала тек ана-

сымен немесе әкесімен ғана сөйлеседі дегенді білдірмейді. Бөлек тұратын ата-аналар баламен араласуға бірдей құқылы. Сот шешім қабылдаған кезде әкесі мен шешесінің өз баласына қатысты құқығы мен міндетінің теңдігін, сондай-ақ баланың мүддесін негізге алады және он жасқа толған баланың пікірін міндетті түрде ескереді.

Ата-анасы ажырасқаннан кейін баланың өзіндік әлемі бұзылады, адальдық пен сенімділік сезімі жоғалады, ол өзін қауіпсіз сезінбейді. Бала өзінің жас ерекшелігіне қарай, мұндай күрделі сезімдерді түсіне алмайды және оны сөзбен жеткізе де алмайды. Осының салдарынан бала болашақта өзіне сенімсіз, агрессивті болып өсуі мүмкін.

Отбасы – сүйіспеншіліктің, құрмет пен ынтымақтастықтың ошағы, зиялы қоғамның алтын діңгегі. «Адам өміріндегі ең үлкен қазыныш – бала сүйу», – деген екен қазақтың батыр ұлы Б.Момышұлы. Сондықтан, ата-аналар ажырасу туралы шешім қабылдағанда осы процестің салдарына тек өздері үшін емес, ең алдымен балалары үшін жауапкершілікпен қарауы тиіс!

• ПАЙЫМ

Биыл республика судьяларының ІХ съезі өтті. 1996 жылдан бері әр төрт жыл сайын ұйымдастырылып, еліміздің түкпір-түкпіріндегі қазылардың басын қосатын бұл жиындардың сот қауымдастығы үшін орны бөлек. Себебі отандық сотта қолға алынған озық реформалардың, жүзеге асқан үздік жобалардың көпшілігі осы съездерден бастау алған болатын.

ЗАҢ ҮСТЕМДІГІНІҢ КЕПІЛІ

Кассациялық сатының жұмысын жандандыруға қатысты мәселенің де сот қауымдастығы арасында біраздан бері талқыланып жүргені белгілі. Биылғы съезге қатысқан Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев сот қызметіне жоғары баға беріп, кассациялық соттың жұмысына айрықша тоқталды.

Судьялар қауымының ортасында сөз алған Мемлекет басшысы: «Кассациялық соттар өз қызметіне келесі жылдың 1 шілдесінен бастап кіреседі. Қазір оған қажетті дайындық жұмыстарын жүргізу маңызды. Кассациялық соттардың кадрлық құрамы тәжірибелі судьялардан жасақталуы керек. Кассациялық соттардың дербестігі азаматтарымыздың сот төрелігіне қол жеткізуіне мол мүмкіндік беріп, инвестиция

тартуға, бизнес жүргізуге оңтайлы жағдай жасайды. Ең бастысы, бұл әділдік қағидаттарын және құқық үстемдігін толық жүзеге асыруға ықпал етеді. Сонымен қатар бұл қадам Жоғарғы Соттың жүктемесін азайтады», – деп кассациялық соттың жұмысына үлкен сенім артатынын атап өтті.

Үш дербес кассациялық сот Астана қаласында құрылып, келер жылдың 1 шілдесінен бастап қызметіне кіреседі. Құрамына тәжірибелі, білікті судьялар іріктелген бұл соттар енді істерді үш судьядан алқалық құрамда қарап, төрелік жасайды. Осы тұста кассациялық сатыға қолжетімділікті кеңейту үшін біраз өзгерістердің орын алғанын айта кеткеніміз жөн. Мәселен енді талап қою сомасы 2 мың АЕК-тен кем болған кезде жеке

тұлғалардың және талап қою сомасы 30 мың АЕК-тен кем болған кезде заңды тұлғалардың мүліктік мүдделеріне байланысты даулар бойынша, сондай-ақ қылмыстық теріс қылықтар мен ауырлығы аз қылмыстар бойынша шектеулер алып тасталады.

Кассациялық соттар ҚР Президентінің өңіраралық сот мәртебесі бойынша құрылады. Сәйкесінше, бұл соттар істер мен материалдарды кассациялық сатыдағы сот ретінде қарайды. Сонымен бірге, оның құзырына сот практикасын зерделеу және оның қорытындыларын бойынша төменгі тұрған сот сатыларының сот төрелігін іске асыруы кезінде заңдылықтарды сақтауына қатысты сараптама жүргізу кіреді.

Дербес кассациялық соттың жұмысынан күтеріміз көп. Бұл соттардың дамуы елдегі құқықтық мәдениетті арттырып, заң үстемдігін нығайтуға өз үлесін қосары, сонымен бірге көпшіліктің сотқа деген сенімін арттырады күмәнсіз. Ал сот жұмысының негізгі мақсаты – азаматтардың алғаусыз ризашылығы мен айрықша сеніміне ие болу екені белгілі.

Лаура НУРМАҒАНБЕТОВА,
Ақтау қаласы әкімшілік құқық бұзшылықтар жөніндегі мамандандырылған сотының судьясы

25. Сібір жарасы – аса қауіпті жұқпалы ауру
Сібір жарасы – бұл қоздырғышы Bacillus anthracis спора түзуші бактериясы болып табылатын жануарлар мен адамның жіті жұқпалы ауруы. Сібір жарасының үш түрі бар: терілік, өкпелік және ішектегі. Терілік түрі басым, сирек-сепсис құбылыстары (шпурі) бар өкпе және ішек түрі. Бұл ауру адамға ауру жұқтырылған жануардың терісімен және жүнімен жанасудан немесе ауырған малдың етін тұтынудан жұғуы мүмкін.
Сібір жарасын адамға жұқтырушы ол – үй жануарлары (ірі қара мал, қой, ешкі, түйе, шошқа) болып табылады. Адамға аурудың жұғу жолы көбінесе жанасу арқылы малды сою, терісін өңдеу кезінде ластанған топырақты егістікке қолдануда жұғуы мүмкін. Ал ауру адамнан адамға жұқпайды.
Аурудың инкубациялық кезеңінің орташа ұзақтығы 2-3 күнді құрайды, бірнеше сағаттан 8-14 тәулікке дейін ауытқуы мүмкін. Ауру тез басталады; алғашқы сағатта – дене температурасы

38-40 градусқа дейін күрт жоғарылайды және организмде әлсіздік байқалады.
Симптомдары: қатты бас ауруы, жоғары дене қызуы, жалпы әлсіздік, ісіну мен қышудың тез өсуімен қарбункул пайда болуы (тері зақымданғанда) кеуде ауруы өкпе түрі жағдайында). Егер емдеу уақытында басталса, науқастар сауығады. Сирек жағдайларда ауру ағымы ішек, өкпе немесе септикалық түрлермен асқынады. Аурудың ауыр ағымы бар және ол науқастың өліміне әкелуі мүмкін. Сондықтан сібір жарасына күдікті болса дәрігерлерге міндетті түрде хабарласу қажет. Емдеу тек стационар жағдайында жүргізіледі. Дәрігерлер антибиотиктерді немесе алдын алу үшін қолданбауды ұсынады.
Түркістан облысы бойынша Келес аудандық дезинфекциялық секторының ұсқаушы дезинфекторы Қ.А.Ынтымахов

• ШАРА

Алматы қаласындағы №187 жалпы білім беретін мектепте «Тәуелсіздік – мәңгілік ел мұраты» атты тарихи-танымдық мерекелік шара өтті.

«Біртұтас тәрбие» бағдарламасы аясында ұйымдастырылған шараға мектеп директоры Риза Мырзаханова, директордың оқу ісі жөніндегі орынбасарлары Әйгерім Дүйсенгазина, Зарина Нарбекова, сонымен бірге тәрбие ісі жөніндегі орынбасарлары Айбол Абашов, Жұмақұл Мұхатаева жетекшілік етіп, ұлық мерекенің маңызды оқушыларға жан-жақты түсіндіруді мақсат етті.

Аталмыш шараға Желтоқсан ардагерлері арнайы шақырылды. Тәуелсіздікті жақындатқан Желтоқсан көтерілісінің қазақ тарихында орны зор. Осы оқиғаның тірі куәсі болып, желтоқсан көтерілісіне қатысқаны үшін түрлі қудалауға ұшырап, қиындық көрген батырлардың естеліктерін тындау балаларға зор пайдасын тигізеді зері анық. Кеш барысында Желтоқсан куәгерлері Ерлан Мыржықбаев, Маржанқұл Испанқұлова, Болат Дүйсебаев, Нұрсағиға Мырзақанова, Кұлбақыт

Құрманжанова, Серкан Мұқамбаев, Жайық Құсанова, Майрағұл Қайырбекова, Төреғали Қасабеков, Ұлбала Тілеуқызы, Шолпан Мырзағалиева, Ерлан Нұрмұханбетов, Гүлмира Нұрмұханбетова, Қанат Нүсіпбеков, Ляз-

зат Тойғанбаева, Жанболат Өмірбеков, Шолпан Майхарина, Анар Мұхаметжанова, Ләззат Мұхатаева қатысты. Келген қонақтар ұжымға өздерінің жылы лебізін білдіріп, Желтоқсан оқиғасының естеліктерімен бөлісті.

Тәуелсіздік күніне орай ұйымдастырылған іс-шара өте жоғары деңгейде өтті. Шара соңында мектеп оқушылары қонақтарға өз өнерлерін көрсетті. Сонымен бірге мұғалімдер мен оқушылар қазақтың екінші гимніне айналған «Атамекен» әнін хормен орындап, қонақтардың қошеметіне ие болды.

Жұмақұл МҰХАТОВА,
№187 мектеп директорының
тәрбие ісі жөніндегі орынбасары
АЛМАТЫ ҚАЛАСЫ

ТАРАТҒУ

2. «Orbis Agro Manufacturing» ЖШС (БСН 200940030749) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Алматы облысы, Медеу ауданы, Құлжа тас жолы, 120, тел. 87755074444.

3. «Orbis Technics» ЖШС (БСН 181240026206) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Алматы облысы, Медеу ауданы, Құлжа тас жолы, 120, тел. 87023452761.

4. «Geo Pika» ЖШС (БСН 210240039695) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Алматы облысы, Жаңасемей ауданы, Новобаженово ауылы, 40 лет Победы көшесі, 1/1.

5. «ArtD Media» ЖШС (БСН 231140020760) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Алматы қаласы, Абай, 164, тел. 87755959535.

6. «Molochnyi soйz» ЖШС (БСН 051140004979) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: СҚО, Петропавл қаласы, Ахременко көшесі, 15-үй.

12. «Арианна-Трейд» ЖШС (БСН 171040031649) 110005, Қостанай облысы, Қостанай қаласы, Қарбышев көшесі, 44-ғимарат өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: 110005, Қостанай облысы, Қостанай қаласы, Челюбинская көшесі, 32-ғимарат, тел. 87019141224.

13. «АЙГОФРОИМПОРТ» ЖШС (БСН 240640008838) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: 050020, Алматы қаласы, Медеу ауданы, Чайкина көшесі, 3А үйі, 107-пәтер, тел. 87073663670.

15. «Rangey» ЖШС (БСН 191240001649) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: 010000, Астана қаласы, Алматы ауданы, Абылай хан даңғылы, 5/3 үйі, 11-пәтер.

16. «Компания Хабиб» ЖШС (БСН 221240003544) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Шымкент қаласы, Абай ауданы, Мангельдин көшесі, 36-үйі, 101-пәтер.

19. «Сельскохозяйственный производственный кооператив «Продукция Ливино» ЖШС (БСН 170340016047) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: 071300, ШҚО, Риддер қаласы, Поперочное ауылы, Заречная көшесі, 9-үйі, тел. 87764290758.

20. «Тайгер Оптик Казахстан» ЖШС (БСН 130140021874) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Алматы қаласы, Муратбаев көшесі, 180-үйі, 6-қабат, 606-кеңсе, тел. 87770872100.

21. «Турар сервис» ЖШС (БСН 240940030469) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Алматы қаласы, Қалқаман-2 ықшам ауданы, Тайжан көшесі, 9-үйі, тел. 87027307640.

22. «Медина-2022» ЖШС (БСН 220840020890) (Астана қаласы, Есіл ауданы, Ұлы Дала даңғылы, 6-ғимарат) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Астана қаласы, Ұлы Дала даңғылы, 54-үйі, тел. 87011841988.

23. «ХI DING XIN» ЖШС (БСН 240740024279) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Алматы облысы, Алматы қаласы, Саина көшесі, 30-үйі, тел. 87071579611.

31. Атырау облысы Білім беру басқармасының Құрманғазы ауданы білім бөлімінің «Жалпы білім беретін кешкі орта мектебі» коммуналдық мемлекеттік мекемесі (БСН 020440003676) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Атырау облысы, Құрманғазы ауданы, Құрманғазы ауылы, Шәкү Сәтеев көшесі, 38/1, тел. 87024702463.

32. «Мамақ-Ж» ЖШС (БСН 040240011405) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: ОҚО, Отырар ауданы, Көксаарай ауылдық округі, Көксаарай ауылы, (Нет данных көшесі, б/н үйі), пошта индексі 160700.

36. «BaiDar» ЖШС (БСН 210440041331) (Алматы қаласы, Жетісу ауданы, Анна Никольская көшесі, 52-үйі) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Алматы қаласы, Түркістан ауданы, Қайрат шағын ауданы, 21 көшесі, 35-үйі, тел. 87002565501.

ӘРТУҰРЛІ

14. Астана қаласының мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының 2024 жылғы 3 желтоқсанындағы ұйғарымымен «GorSvetGroup» ЖШС-нің (БСН 070540009063, мекенжай: Астана қаласы, Ақжол даңғылы, 113, тел. +7 778 976 30 85, эл.пошта: info@gor-svet.kz) оңалту рәсімін қолдану туралы арызды бойынша №7119-24-00-2/16152 азаматтық іс қозғалды.

27. Абай облысы ветеринария басқармасының «Бесқарағай-Вет» ШЖҚ КМК-і (БСН 110640022788) Абай облысының әкімдігінің 2023 жылғы 24

ЖАРНАМА БӨЛІМІ:

Алматы қаласы
Тел.: 8(727) 292-43-43,

8 (708) 929-98-74

E-mail:
zanreklama@mail.ru

ЖАРНАМА ҚАБЫЛДАЙТЫН ОРЫНДАР:

«Media page kz» ЖК, ZANGAZET.KZ - Алматы қаласы, Ақтолық көшесі, 4Б, 1 қабат, 1 кеңсе, www.zangazet.kz, WhatsApp: 8 707 388 40 80.

ИП «Profy Agency kz»
Тел. 8 705 185 75 73, 8 701 739 27 83, 8 747 280 09 12, 8 707 895 21 99.
г. Алматы, пр.Абылай хана, 60, оф.509
e-mail: zan-info@mail.ru, www.zan-info.kz

«KAIROS» ЖК, Алматы қаласы, Жібек жолы даңғылы, 55, Пушкин көшесімен қиылысы, «Алма» СО, 4 қабат, ресепшн, тел.: 271-49-39, 8707 705-92-22. E-mail: kaidybaeva@gmail.ru. Барлық хабарландыруды What's app бойынша қабылдаймыз.

26. **Холера қоздырғышы.**

Тырысқак жайлы қазақша ұғым Холера (тырысқак) — Vibrio cholerae қоздырғышымен шақырылатын, экзотоксиннің әсерінен сулы-электролиттік диареямен және оның нәтижесінде туатын сусыздану синдромымен жедел өтетін аса қауіпті ішек антропонозды инфекциясы. Холерада инфекция көзі — көбінесе атипті түрімен науқастанған адамдар және тасымалдаушылар. Таралу механизмі: нәжіс-ауыз (фекальді - оральді) арқылы. Таралу жолдары: су арқылы (көбінесе) алиментарлы тұрмыстық қатынас арқылы адамдардың инфекцияны қабылдау мүмкіншілігі өте жоғары — 100%-ға дейін. Эндемиялық ошақтарда көбінесе балалар мен қарт адамдар ауырады. Тырысқак (холера) патогенезі Холера вибриондары асқазаннан өтіп, ащы ішектің қуысына түседі. Энтероциттерге жабысып — адгезия-шырыш қабаттарында 12-24 сағаттың ішінде көбейеді (колонизацияланады), токсикалық заттарды бөледі. Патогенездің негізгі факторы экзотоксин (диареяның себебі). Экзотоксин энтероциттердің ішіне өтіп, аденицикллазаны белсенділендіреді, цАМФ шығуын көбейтеді, ішек әлемінің секрециясын күрт жоғарылатады (гиперсекреторлы процесс туады, 1 сағатта 1 литр сұйықтық өндіреді). 1 литр сұйықтықпен организмнен 5,0г NaCl, 4,0г натрий гидрокарбонаты, 1,0г KCl сыртқа шығады. Диареяның

түрі — сулы-электролитті. Ол сусыздану, деминерализацияны туғызады. Нәтижесінде гиповолемия (абсолюттік), микроциркуляцияның бұзылыстары, тканьды гипоксия, ацидоз, метаболиялық бұзылыстар туады. Холера (тырысқак) патогенезі Инкубациялық кезеңі: 1-2 күннен 5 тәулікке дейін. Басталуы жедел. Продромальды белгілер сирек кездеседі (12-17% көбінесе Эль-Тор холерада).Холераның ең бірінші көрінісі: аяқ астынан пайда болатын диарея (тәулігіне 3-10 реттен 30 ретке дейін), іш өту ауырсынусыз болады. Холераға тән нәжіс: сулы, көп мөлшерде (300 мл-ден 1 литрге дейін), түссіз, иіссіз, «күріш суы» тәрізді, құрамы изотониялық сұйықтыққа тән. Құсу — іш өтуден кейін, жүрек айнусыз, жиі, сулы, «фонтан тәріздес» болады. Сырқат басынан бірнеше сағаттан кейін сусыздану синдромының алғашқы белгілері пайда болады: Шөлдеу бұлшық еттердің әлсізденуі адинамия балтыр еттердің ауырсынып, тартылуы тахикардия гипотония тыныс алуының жиленуі терінің бозғылттығы Одан кейін бет әлпеті жүдеп, көз айналасы көгеріп, тері тургоры төмендеп, шырыш қабаттары құрғап, цианозданады.

**Шымкент қалалық дезинфекциялық секторының
Эпидемиолог көмекшісі
Полатова Б.Т**

шілдедегі №133 «Абай облысының ветеринария саласындағы кейбір заңды тұлғалардың қайта ұйымдастырылуы және атауын өзгерту туралы» Қаулысына сәйкес, Абай облысы ветеринария басқармасының «Семей-Вет» ШЖҚ КМК-і (БСН 110140007121) қосылу арқылы қызметі тоқтайтыны туралы хабарлайды. Барлық шағымдар осы хабарлама жарияланған күннен бастап 2 ай ішінде Абай облысы, Бесқарағай ауданы, Бесқарағай ауылы, Өуезов көшесі, 35-үй мекенжайы бойынша қабылданады. Тел.: 8 72236 90742.

28. Республикасы Ұлттық экономика министрлігі Табиғи монополияларды реттеу комитетінің 2020 жылғы 4 қарашадағы Қостанай облысы бойынша департаментінің 262-ОД нөмірі 2024 жылғы 11 маусымдағы бұйрыққа сәйкес енгізу туралы хабарлайды 2025 жылғы 1 қаңтардан бастап 1,53 теңге/текше м (КҚС-сыз) мөлшерінде тірек гидротехникалық құрылыстардың көмегімен жер үсті ағынын реттеу жөніндегі қызметтерге тариф жылына 134-НҚ нөмірі.

29. ХАБАРЛАНДЫРУ

«Қазақстан Республикасы Төтенше жағдайлар министрлігінің кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2024 жылғы 14 қазандағы № 847 қаулысының негізінде «Қазақстан Республикасы Төтенше жағдайлар министрлігі Алматы қаласының Төтенше жағдайлар департаменті» мемлекеттік мекемесі (БСН 960740000618) оған «Қазақстан Республикасы Төтенше жағдайлар министрлігі Өнеркәсіптік қауіпсіздік комитетінің Алматы қаласы бойынша департаменті» республикалық мемлекеттік мекемесін (БСН 141140014390), «Қазақстан Республикасы Төтенше жағдайлар министрлігі Алматы қаласы Төтенше жағдайлар департаментінің өрт сөндіру және авариялық-құтқару жұмыстары қызметі (Алматы қаласы)» республикалық мемлекеттік мекемесін (БСН 081040001232) қосу жолымен қайта ұйымдастыру жүргізілуде.

Шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай ішінде Қазақстан Республикасы, Алматы қаласы, Байзақов көшесі, 300 мекенжайы бойынша қабылданады, тел.: 8 727 394 56 88.

30. «Тайынша ауданының білім бөлімі» КММ, «Озерная негізгі мектебі» КММ, «СҚО әкімдігінің білім басқармасы» КММ өзінің таратылғаны туралы хабарлайды. Шағымдар СҚО, Тайынша ауданы, Тайынша қаласы, Қазақстан Конституциясы көшесі, 197 а, «Тайынша ауданының білім бөлімі» КММ, «СҚО әкімдігінің білім басқармасы» КММ, 8(71536)2-12-59 телефоны бойынша хабарландыруды жариялау үшін екі ай ішінде қабылданады.

33. Шымкент қаласының азаматтық істер жөніндегі ауданаралық соты Григорьян Гүлнәр Қашаубайқызының, 1973 жылы туған, Шымкент қаласы, «Шығыс» шағынауданы, 42-үйі, 36-пәтер мекенжайында бұрын тұрған, Байғазы Болат Қашаубайұлы хабарсыз кетті деп тану туралы өтініші бойынша азаматтық іс қозғалды. Оның жүрген жері туралы мәлімет бар адамдардан осы хабарландыру жарияланған күннен бастап үш ай ішінде Шымкент қаласы, Қалдаяқов көшесі, 7а мекенжайына Рахымбаева Г.Д. судьяға хабарлауын сұралады.

7. «Қазақстан Республикасы Төтенше жағдайлар министрлігінің кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2024 жылғы 14 қазандағы № 847 қаулысы негізінде «Қазақстан Республикасы Төтенше жағдайлар министрлігінің Ұлытау облысының Төтенше жағдайлар департаменті» мемлекеттік мекемесін (БСН 220740037762) оған «Қазақстан Республикасы Төтенше жағдайлар министрлігі өнеркәсіптік қауіпсіздік комитетінің департаменті» республикалық мемлекеттік мекемесін қосу жолымен қайта ұйымдастыру жүзеге асырылады. Қазақстан Республикасының Ұлытау облысы бойынша төтенше жағдайлар туралы» (БСН 220740036853), «Қазақстан Республикасы Төтенше жағдайлар министрлігі Ұлытау облысының Төтенше жағдайлар департаментінің өрт сөндіру және авариялық-құтқару жұмыстары қызметі» республикалық мемлекеттік мекемесі (БСН 240240036849) және «Қазақстан Республикасы Төтенше жағдайлар министрлігі Ұлытау облысының Төтенше жағдайлар департаментінің Жердел-құтқару жазаға (Жезқазған қаласы)» республикалық мемлекеттік мекемесі (БСН 240240036918). Шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай ішінде Қазақстан Республикасы, Ұлытау облысы, Жезқазған қаласы, Тарадай көшесі 6, тел.: 87014756513, «Е-Өтініш» ақпараттық жүйесі арқылы қабылданады.

34. Қостанай қалалық сотында 2024 жылғы 9 желтоқсанда Қостанай қаласы, Қарбышев көшесі, 9-үйі, 110-пәтер мекенжайында тұратын Гульнар Садықовна Туяқованың, 08.04.1968 жылы туған азамат Еркен Садықов Раноус хабар-ошарсыз кетті деп тану туралы арызды бойынша азаматтық іс қозғалды. Жарияланған күннен бастап үш ай мерзімде азамат Еркен Садықов Раноус туралы мәліметтері бар тұлғаларға сотқа хабарлауы сұралады. Сот мекенжайы: Қостанай қаласы, Победа к-сі, 72 телефоны: 8(7142)57-44-31, 8(7142)57-47-99, электрондық мекенжайы: 100203@sud.kz.

35. Ақтөбе облысы МАЭС 2024 жылғы 10 желтоқсандағы ұйғарымымен «База МТО» ЖШС-не қатысты, БСН 070540004337 оңалту рәсімін қолдану туралы азаматтық іс қозғалды. Талаптар мына мекенжайда қабылданады: ҚР, Ақтөбе облысы, Ақтөбе қаласы, Ғазиза Жұбанова көшесі, 15Д, 35-кеңсе. Тел. +7 778 427 8892.

ЯВОҒАҰ

24. «БАСТ» акционерлік қоғамының, БСН 060440009840, мекенжайы: Қазақстан Республикасы, Абай облысы, Абай ауданы, Қасқабұла ауылдық округі, ауыл Қасқабұлақ, Мақсұт уақасекі, 1-корпус, Жарғысына 2022 жылғы 19 шілдедегі Акционерлердің жалпы жиналысының шешімімен бекітілген түзетулердің жоғалған түпнұсқасы күші жойылды деп танылсын.

МУРАҒЕРЛІК

8. 2024 жылдың 14 мамырында қайтыс болған Жұманазарова Зарипа Қаржаубайқызының артынан мұрагерлік іс ашылды. Мұрагерлері немесе мұра туралы білгіс келгендер болса, нотариус Ф.А. Шардарбековке келулеріңіз керек. Мекенжайы: Қызылорда облысы, Шиелі ауданы, Шиелі кенті, Т.Рысқұлов көшесі, 5-ғимарат, тел. 87022334499.

9. 11.07.2024 ж. азамат Урдабаев Түрбек Утеубаевичтің қайтыс болуына байланысты барлық мұрагерлерін нотариус М.С. Жанякулованың кеңесіне мұраға құқық туралы куәлік алуға келуіңізді сұраймын. Мекенжайы: Қызылорда қаласы, Төле би көшесі, 139-үйі, 82-пәтер, тел. 8 705 961 22 01.

10. 2024 жылдың 16 сәуірінде қайтыс болған Сарбалаев Жексенбай Шакидавичтің артынан мұрагерлік іс ашылды. Мұрагерлері немесе мұра туралы білгіс келгендер болса, нотариус Ф.А. Шардарбековке келулеріңіз керек. Мекенжайы: Қызылорда облысы, Шиелі ауданы, Шиелі кенті, Т.Рысқұлов көшесі, 5-ғимарат, тел. 87022334499.

11. 2024 жылдың 27 шілдеде қайтыс болған Рыспембетов Сұлтанбай Аманбайұлының артынан мұрагерлік іс ашылды. Мұрагерлері немесе мұра туралы білгіс келгендер болса, нотариус Ф.А. Шардарбековке келулеріңіз керек. Мекенжайы: Қызылорда облысы, Шиелі ауданы, Шиелі кенті, Т.Рысқұлов көшесі, 5-ғимарат, тел. 87022334499.

17. 2024 жылдың 1 қыркүйегінде қайтыс болған Әліасқар Дархан Қамбарұлының артынан мұрагерлік іс ашылуына байланысты мұрагерлерге Қызылорда облыстық нотариаттық аймағының нотариусы Абилова Айгүль Батырхановнаға, Қызылорда облысы, Қызылорда қаласы, Дінмұхаммед Қонаев көшесі, 26-үйі, 15-пәтер, 87051433571 байланыс нөміріне хабарласу қажет.

18. 2024 жылдың 28 қарашасында қайтыс болған Мамытова Алия Құдабайевнаның артынан мұрагерлік іс ашылуына байланысты мұрагерлерге Қызылорда облыстық нотариаттық аймағының нотариусы Абилова Айгүль Батырхановнаға, Қызылорда облысы, Қызылорда қаласы, Дінмұхаммед Қонаев көшесі, 26-үйі, 15-пәтер, 87051433571 байланыс нөміріне хабарласу қажет.

ЖК «Gold Capital» Нұр-Сұлтан қ., Абай көшесі, 78, 105-кеңсе. Тел.: 8 (7172) 52-02-11, 8(702)839-90-86.
«Sokrat-PV» Юридическое агенство» ЖШС, Павлодар қаласы, Крупская көшесі, 61, кеңсе 23. Телефон: 87027159520; 87182221266 (жұмыс).
«Назар-1 фирмасы» ЖШС («РҰТА» ЖА), директор Қриллинова Татьяна Ивановна. Шымкент қ., Г.Иляев көшесі, 47 (Шаймерденов қ. бұрышы) RBK банктің жанында. Тел.: 8 (7252) 53-40-48. WhatsApp : +7-705-705-31-31. E-mail: nazar.reklama@gmail.com
ЖК «Trade and service», Алматы қ., ш/а Жетісу-3, 55/133.
ЖК «Аюбаева», Қарағанды қ., Жанбыл көшесі, 11. Тел.: 8 (7112) 42-00-71.
«Грация» ЖШС, Атырау қаласы, Махамбетов көшесі, 107-а, 2-бөлме, тел.: 32-14-29, 30-65-24, 8701 920 4538.
«ЮрСлужба» ЖШС, Көкшетау қ., Е. Әуелбеков көшесі, 129. Тел.: 8 (7162) 25-77-17,8(747) 8097074.

«Версия-Пресс» ЖШС, Павлодар қ., Естай көшесі 40. Тел.: 8 (7182) 32-47-67,32-49-04
Қалиасқаров Нұрлан Нұрғисынулы ЖК, Петропавл қ., К.Сүтішов көшесі,58,30-бөлме,3-қабат. Тел.: 8 (7152) 46-02-57,ұялы тел.: 8 (777) 572-29-91, 8 (701) 315-54-59.
ЖК «Бакирова Г.», Шымкент қ., Желтоқсан көшесі, 18. Әділет Департаментінің жанында. Тел.: 8 705 714 58 77.
Михеева Ольга Станиславовна ЖК, Қостанай қ., Гоголь көшесі, 110, ВП 67 (Чехов-Гоголь көш. қиылысы), Тел.: 8-714-2-50-97-07, ұялы тел.: 8-7758847211,8-7053506918.
«Озат-1» ЖШС, Ақтөбе қ., Алтынсарин көшесі 31. Тел.: 8 (7132) 40-41-05,ұялы тел.: 87774348344 және Ақтау қаласы.
ЖК «SAPA KZ» Атырау қаласы, ұялы тел.: 8778 1063779, e-mail:zan-at@mail.ru.
«Юридическая фирма «Консультант» ЖШС Орал қ.,Л.Толстой көшесі,28. Тел.: 8 (7112) 50-88-05.

«Реклама» ЖШС, Орал қ., Достық-Дружба даңғылы, 182. Тел.: 8 (7112) 50-47-34.
«Компания Жете» ЖШС, Талдықорған қ., ш/а, Молодежный 3-үй, 1-п. Тел.: 8(7282) 24-29-66, 87058147221.
ЖК Гавриленко И.И., Қостанай қ., пр. әл-Фараби 119-үй,407-А бөлме. Тел/факс: 8 (7142) 53-63-21.
«Жас Отау» ЖК Қыдырбаева Н.Н. Қызылорда қ., Әйтеке би көшесі, 27. Тел.: 26-45-89, ұялы тел.: 8 (777)402-28-28; 8 (700) 332-24-78
ЖК Тажимаева, Тараз қаласы, Қойкелді көшесі 158 а, ЖКО аумағы. Ұялы тел.: 87017268772, 87054422939.
ЖК Новоселова Лилия, Петропавл қаласы, Қазақстан Конституциясы көшесі, 64-13. Тел.: (87152) 46-74-77, 8-777-228-64-13.
ЖК «Reklam Service», Тараз қаласы. Төле би көшес

• БАЙҚАУҒА!

(Жалғасы. Басы өткен санды)

Тоналған кәсіпкерлерді сөзге тарту мүмкін болса, олармен де кездесіп, сыр тартқандарың дұрыс. Екінші істі Бостандық ауданының жігіттері қараған. Олармен де жолығып, не анықтағанын біліңдер!

Осы екі кәсіпкер бәлкім қылмыстың ашылуына көмектесіп қалар.

– Өбеке, Талғар мен Бостандық ауданының арасы қашық. Егер рұқсат етсеңіз, Тілек екеуіміз екіге бөлінейік. Өйтпесе, уақыт жоғалтып алармыз, – деп Айдын сөзге араласты.

Расында қаланың кептелісінен дйттеген жеріңе дәл уақытыңда жетуің қиын. Айдыңның ойын қуатпаған Абылай екі жігітке екі тонау ісі бойынша мәлімет жинауды тапсырды.

– Қалқан, сен жаныңа Жасұланды алып Цойлар тұрған пәтерге барарсың. Көршілерге, жақын маңдағы дүкендердің сатушыларына жолығып, күдікті ештеңе көрген-көрмегенін сұрау керек. Мына Жасұлан да жұмысқа төселе берсін. Көбірек жұмса, өзін бақылап тұрып, қажет жерінде жол нұсқап тұрасың ғой, – дегенде жас жігіттің көзі жайнап кетті. «Қайран жастық шақ. Алғашқы тапсырманы алғанда біз де осылай тау қопарардай, терімізге сыймай тұрған болармыз» деп ойлаған Абылай Жасұланға қарап жылы жымынып қойды.

– Ал мен ауруханаға барып, кәсіпкер әйелінің жағдайын білейін. Егер отадан кейін есін жаса, тілге тартып көрермін. Айтпақшы, барлық бейнекамералар IT мамандарға тапсырылған деген. Оның да жағдайын сұрармын. Кешкі бесте бөлімге жиналамыз! Ары қарайғы әрекетті сол кезде пысықтармыз, – деген Абылайдың сөзінен кейін жылдам жиналған жігіттер сыртқа беттеді.

Аурухана іші абыр-сабыр. Бірінен соң бірі тоқтаған жедел жәрдем көліктері.. зал толы сапырылған адам... жүгірген ақ халаттылар. Абылай сұрастырып жүріп аурухананың бас дәрігерін тапты.

– Жаңа ғана Корея елшілігінен өкілдер келіп, науқастың жағдайын біліп кетті, – деді мұның өтінішін естіген соң Нұрмаман Омаров.

– Біз қолдан келгенін бәрін жасап жатырмыз. Бірақ жарақаты тым ауыр. Әйелдің кеуде тұсынан алты рет пышақ салынған. Бүкіл ішкі органы бүлінген. Қансырап өліп кетпегеніне таным бар, – деді сосын бұған сусын ұсынып жатып.

– Отадан кейін науқаста өзгеріс бар ма? Есін қашан жиюі мүмкін?

– Бәлен деп болжам айту қиын. Мынадай отадан кейін аяққа тұрып кету де оңай болмайтын шығар. Дегенмен үміт бар. Жас қой, беті бері қарайды деп сеніп отырмын. Елшіліктегілер қызын әкелсек, анасына әсері бола ма деп жатыр. Оны да көрейік деп рұқсат бердім. Сосын полицияның күзеткеніне де ыңғайлы болсын деп, науқасты терезесінде торы бар, қалтарыста тұрған жеке палатаға жатқыздық.

– Қолдауыңызға рақмет! Күзеттегі жігіттер шаташып қалмауы үшін науқасты қандай дәрігерлер қарайтынын бекітіп берсеңіз жақсы болар еді, – деген өтінішін де бас дәрігер аяқсыз қалдырмайтынын айтты.

Абылай екінші қабатқа көтеріліп, жеке палатадағы әйелдің жағдайын өз көзімен көріп, төменге түсіп келе жатқанда селдір шашы желбіреген кішкентай қыз қарсы жолықты. Оң жақ қолына аюын құшақтаған бүлдіршінің жауентдеген жанарын көріп кәдімгідей жасып қалды. Ата-анасын азаптап жатқанда бұл қыздың оянбауы мүмкін емес. Не істеді екен? Шырылдап жылаған болар... Тырбануы есікті ашқысы келген шығар... Үш жастағы балапанның қолынан басқа не келеді?

«Айтпақшы, үш жастағы балалар ойындағысын жинақтап айта алады емес пе? Қызбен жұмыс істеп жатқан психологтың да пікірін білу керек екен» дегенді Абылай көңіліне түйіп қойды.

Ауруханадан бос қайтқан майорды IT мамандар да қуанта қоймады. Айтуларына, бейнекамераның барлығы өшірілген. Қаңқиып тұрғаны болмаса, кейбірі бұрыннан істемеген.

Бұл қалай болғаны? Сонда ілік болар ештеңе қалмағаны ма? Бөлімдегілер кешкі бесте жиналады. Оған дейін әлі біраз уақыт болған соң, криминалистер тапсырған айғақтардың нәтижесін білу үшін сараптама бөлімінә кіріп шыққан. Ескі танысы Михаил Захаров құнжындап әлденені компьютерге тіркеп жатыр екен. Мұны көре салысымен:

– Ооо, Абылайық, кел, кел! – деп қуана қарсы алды.

– Шетелдіктерді тонағандардың ісін маған жүктеген. Өзірге қолға ұстар ілік табылмай жатыр.

– Естідім, досым, естідім. Оңай іс емес. Біресе Ішкі істер министрлігінен,

МИҚДАҒЫ «ҚОҒ ТАЯҚШАСЫ»

біресе Сыртқы істер министрлігінен хабарласып, генералды да қысып жатқан болар. Елшіліктерден де әбден маза кетті. Жоғары жақ мазалаған соң, генералдың сені тыныш отырғызбайтыны түсінікті ғой. Жаңа ғана бізге де Қайсанов әкелген айғақтарға бірінші кезекте сараптама жасайсыңдар деп ескертті. Әрине, қолдан келгенді жасаймыз. Бірақ үйден табылған саусақ іздерінің бәрі отбасы мүшелерініңкі. Бөтен із жоқ. Өккі Жаубасаров есіктің жақтауынан, сыртқы есіктің айналасынан да саусақ іздерін түсіртіп алған екен. Бірақ ол миллион. Олардың кімге тиесілі екенін қайдан табасың, – деп шарасыздығын көрсетіп алаканын жайды.

«Ее, бұл жерден де көңіл қуантатын ештеңе табылмайды. Басшылыққа айтар жаңалығы жоқ. Одан да ешкімнің көзіне түспей, бөлімде жігіттердің келуін күтейін», – деген Абылай жұмыс орнына қарай аяңдады. Не де болса, төрт жігіт келгенше қылмыстық іске байланысты жиналған құжаттарды тағы бір саралап көрмек.

Бұл келсе, Айдын бөлмеде шай қойып жатыр екен. Шайқор жігіт шекесі тырысып бөлімге әзер жеткен сияқты. Мұның шайға шыдамайтынын білетін жігіттер: «Әй, сен қылмыскер қашып бара жатса да, бір шай ішіп алайың» деп орта жолдан кері қайтатын шығарсың», – деп мазақтайтын. Сондайда сөзден жеңілмейтін ол: «Баяғы жаугершілік заманда ет пісіп, самаурын сақырлап қайнай берген тұста елдің шетіне жау тиген екен. Сонда менің бабам аттың үстінде тұрып, «әкел ана қазанды, мына дұшпан бізді көріп тамағын тастай қашыпты демесін» деп қайнап тұрған сорпаны басына көтеріп ішкенде, сорғалаған сорпадан аттың терісі күйіп қалған деседі. Атамыз сын сағатта тамағын жауға қалдырмаған. Сондай адамның ұрпағының сорпа болмаса да, шайды тастамай жүруі заңдылық қой», – деп бой бермейтін.

– Өбеке, – деді шайды жолап құйып алған соң қарсы алдына отырған ол, – генералдың бұйрығын көрсетіп, Бостандық ауданындағы әріптестердің іс бойынша жинаған барлық құжатын алып келдім. Міне, қараңыз. Жігіттер біраз еңбектенген екен.

– Ал, ізге салар ілік бар ма?

– Осы істі жүргізген екі жедел уәкілмен сөйлестім. Айтуларымын, қарақшылар Қытай азаматын ауласына кірген кезінде тосып алған. Шетелдік кәсіпкерді де, жүргізушісін де тырп еткізбей ұстап, байлап тастаған үш жігіт, көлікті ақтарып 180 мың долларды алған соң, бірден ізін суытқан. Екеуі де күдіктілердің бет-әлпетін көрмеген.

– Сонда көлікте ақшаның барын білген боп тұр ғой.

– Иә, осыны білген соң жігіттер шетелдік кәсіпкердің жүргізушісінен жауап алып, біраз тексеріп көрген. Телефондарын қараған, кімдермен араласатынын, отбасындағы жағдайын анықтаған.

Жүргізушіден күмәнданатын ештеңе табылмапты. Ал кәсіпкердің өзі шаштары қыздан күдіктеніп отыр екен. Оның түсінігімен танысқаннан кейін бірден Аружан Қайратова жұмыс істейтін сән салонына бардым.

– Бұл қыздың кәсіпкермен байланысы боп тұр ғой.

– Сол жағы белгісіз. Қыздың өзі Қытай азаматымен соңғы бір жыл көлемінде таныс екенін, тек шашын қиып беретінін айтты. «Тым сөзуар, менімен бірге шетелге жүр, мына сөзке толы ақша» деп қытайлық та қызға сол жолы әбден бөскен. Бірақ әрі оқып, әрі жұмыс істеп жүрген бойжеткен бұл сөздерге мән бермей, клиентті қалжындап шығарып салғанын дейді.

– Тәэк, онда бұл қыз қайда оқиды, кіммен тұрады, кімдермен араласады бәрін анықтау керек.

– Анықтадым. Абай атындағы университеттің биология факультетінде оқиды. Деканатқа да кіріп шықтым. Жайна Жарасбайқызы Аружанның биыл үшінші курста оқытынын растады.

сұрақтар мен алдағы бағыттарды жазып отырғанын көріп, екеуі де үстелдің шетіне конжия кетті.

– Ал, сендерде не жаңалық?

– Тоғыз қабатты тұрғын үй кешенінің біраз тұрғындарымен сөйлесіп қайттық. Күндіз жұмыста, түнде күдікті ештеңе байқамадық дейді бәрі. Лифтідегі, әр қабаттағы бейнебақылау камералары тұрғындар толық қоныстанбағандықтан, іске қосылмапты. Қылмыскерлер соны жақсы білген сияқты. Күні бойы сандалып жүріп тек бір куәгерден іске татырлық мәлімет алғандай болдық. Өзі бұрынғы әріптесім. Көп жыл участкалық инспектор болып, жақында ғана зейнетке шыққан. Міне, мына қағазға айтқандарын түгел жазып алдық, – деген Қалқан папкасын баппен ашып, бір парақ қағазды Абылайдың алдына қойды.

«...Мен екі күн қатарынан үш жігіттің осы маңды шырлап жүргенін байқадым. Үшеуі де ұзын бойлы, қапсағай денелі, шымыр. Былай қарасаң басқа жұрттан ерекшеленетін ештеңесі жоқ. Бірақ біреуінің күркілдеген жөтелі ұнамады.

болғанда, есікті серпе ашып Тілек те кіріп келді.

– Біраз сандалдым, бәсеке! Біраз жерді шарлап, бірталай адамды сөйлетуге тура келді. Бірақ қозғалыс бар, – деген ол куақиланып, әріптестерін елендетіп қойды.

– Жаңалық сенде сияқты ғой. Айтсаңшы тезірек, – деп бұлар ынтыққан сайын Тілек панданып, папкасын ақтарғанын әуре. Абылайға көзі түсіп кеткенде ғана өзінің тым артық кеткенін түсінген жігіт тез бойын түзеп, ақтарған жұмысын тізбелеуге кірісті.

– Мыналарды көзсіз батыр дерсің. Сұлусай деген көлік ағылып жатқан жер. Соны біле тұра, жапондық кәсіпкердің көлігін тау сілеміне бұрылар тұста тоқтатып, қолындағы 300 мың долларды алып кеткен. Сасқалақтаған шетелдік ештеңе байқамағанын айтып зар қағып отыр. Ал жүргізушісі болған Кеңес Дархановтың сөзіне сенсек, тонаған жігіттер екі көлікпен екі жақтан қысып жолды жапқан. Бұлардың қарсылық көрсетуіне мұрша бермеген олар

Айтуынша, қыз анасымен бірге пәтер жалдап тұрады. Сабакқа келмейтін кезі көп. Биылғы оқу ақысын да әлі төлеп бітпеген. Былтыр да осындай жағдай болып, Аружанды оқудан шығару мәселесі қаралған. Сол тұста жалғыз ағасының істі болып түзеу мекемесінде отырғанын, анасының сырқаты барын айтқан қызға жаны ашыған ұстаздар оқуын жалғастыруына рұқсат берген.

– Ақша, ақша... Өзі ақылы оқитын, өзі пәтер жалдап тұратын, не көмектесетін жақыны жоқ қыздың шетелдік айтқан ақшаға елең етпеуі мүмкін бе? Айдын, сен осы қыздың айналасын індетіп тексере түсі. Сосын... ана тоналған кәсіпкерлермен байланысы жоқ па, соны да байқаған дұрыс.

– Онда қызды ертеңге бөлімге шақырайын. Жұмыс орнында жайласып отырып сөйлескенмен, полиция бөліміне келіп түсінік берудің арасы жер мен көктей ғой.

– Жарайды, келістік. Айдын, жаңағы қытайлық кәсіпкерге де ертең кіріп шық.

Ол қыздан тегін күдіктенбеген шығар, оның да ойын білейік.

Осы кезде Жасұланға әзілдеп қарқылдай күлген Қалқанның да төбесі көрінді.

– Мына Жасұлан бөле екен. Маған тіпті жұмыс қалдырмады. Алдыма түсіп бүлкілдегенде ізіне ілесе алмай пұшайман болдым, – деген Қалқан жас жігіттің алғырлығы мен елгезектігіне әбден риза еді.

Абылай мен Айдыңның сызба жасап,

Зейнетке шыққаннан кейін қаладағы туберкулезден емдеу ауруханасына күзетке кіргем. Барғаннан сактық үшін бетпердемізді тастамаймыз. Сонда еститінім осы жөтел. Бұл күркілдеген дауыстың әшейінгі жөтелден айырмасы бар. Сырылдап, тамақты қырнап шыққандай құмыңғылқы естіледі. Мына жігіт те солай жөтеледі. Осы жөтелге мән берем деп, үш жігітке де назарым түсті. Ал дәл қылмыс болған күні мен кезекшілікте болған едім. Ол күні үшеуінің маңайда жүрген-жүрмегенін айта алмаймын. Бүгін көзге түспеді» деп жазыпты.

Аңсаған Бектұровтың суреттеуінше, үш жігіттің жасы шамалас. 25-30-дың арасында. Қара кепканы басып қиген жігіттердің бет-әлпетін анық суреттей алмағанын айтқан экс-полицей маска киген жігітті енді көрсе, жазбай танытынына сенімді.

– Қалқан, қазір бетперде қиетін кез емес. Сол үй жаққа қайта барып, коқыс жәшіктерінен бетпердені іздеген жөн бе деймін? Жасұлан, сен сол маңға қайта бар. Қоқыс жәшіктерін қара. Кешегіден кейін ешкім жәшіктерді тазалай қоймаған шығар. Айтпақшы, қолғаппен айғақтарды салатын қапшық алуды ұмытпа! – деген Абылай Жасұлан шығып кеткен соң бағанадан шимайлап отырған қағазына қайта қарады.

Сағат алтыдан өтті. Күн батаарға дейін біраз уақыт бар. Бірақ, Талғарға кеткен Тілектің әлі келмегені қалай? Енді қоңырау соғып, жағдайды білмек

екеуін жол шетіндегі қалың ағаштың түбіне байлап қалдырған соң, ақ «Нива» мен сұр «Аудиго» отырып есікке қарай кеткен. Қылмыстық іс бойынша жұмыс жүргізген талғарлық әріптестер «Нива» мен «Аудиді» таудың қалтарыс жағынан тауып алдық дейді. Айтуларына, күдіктілер екі көліктің барлық саусақ таңбаларын сұртіп, артына із тастамаған. Бір қызығы, ескі көліктің екеуі де Талғар тұрғындарынан түнде ұрланған. Біреуі сол күні полицияға көлігінің жоғалғанын айтып дабыл қақса, біреуі «Нивасының» қолды болғанын тек із кесушілер келгенде бір-ақ білген.

– Бір жұттым су беретін Жасұлан да жоқ. Тамағым құрғап кетті ғой. Қазір шөлдімді басып алайыншы, – деген Тілек кесемге құйған суды баппен сіміре жүріп әңгімесін жалғады. – Жапондықты сөйлеттім, жүргізушінің тамырын басып көрдім. Ол жігіт те оңай шағылатын жанғақ емес сияқты. Бұрынғы әскери қызметкер. Әбден ысылған. Қарулы. Тұрақты жаттығатыны бұлтылдаған бұлшық етінен бірден байқалып тұр. Жапондық кәсіпкерге үш айдан бері жүргізуші болып қызмет жасап келеді. Жай адам емесін білген соң мен одан: «Аудуды байқаған жоқсың ба? Қанша адам тонауға келді? Тұр-келбетін суреттеп бере аласың ба?» – деп сұрап көрдім. Үш айда ешқандай оқыс оқиға болмаған соң, қырағалықты жоғалтып алған сияқтымын дейді өзі. Содан болар, ол күні де айтарлықтай тосын ештеңе байқамаған. Тонаған адам сағын да үшеу ме, төртеу ме деп нақты айта алмады. Біреуінің бойы тапал, қолды байлаған жігіт толықтау көрінді дейді.

– Ескери қызметте шыңдалған жігіт неге қарсылық көрсетпеген? Оның үстіне, жанында тапаншасы да бар.

– Өбеке, оны мен де сұрадым. Кәсіпкердің өмірі үшін оқыс әрекет жасай алмадым дейді.

– Онысы да қисынды. Тек мына жерде бір құман бар. Бізге түсінік берген жалғыз куә Цойлар тұратын тұрғын үйді үш жігіттің айналасында жүргенін айтқан еді ғой. Бір қызығы, ол осы үш жігітті бойы ұзын, шымыр, қарулы деп суреттеген. Ал мына Кеңес Дархановтың сөзіне сенсек, күдікті төртеу болуы да мүмкін. Әрі олардың бірі тапал, бірі толықтау. Егер екі куәгер де жалған айтпаса, шетелдіктерді тонаған бір топ емес, әртүрлі топ болып шықпай ма? – деді Абылай сұрауды жүзбен әріптестеріне сынай қарап.

– Иә, куәгерлердің суреттеуіне сенсек, бізге бір топпен шектеліп қалмау керек, – десті олар жамырап.

Із кесушілер куәлардың түсінігін дауыстай оқып, кереғар тұстарын талқылап жатқанда Жасұлан хабарласқан.

Ирина БАЗАРҒАЛИЕВА

(Жалғасы бар)

ЗАҢ газеті

Редакторлар кеңесінің төрағасы – директор
Досымбек ӨТЕҒАЛИЕВ

Бас редактор **Айнұр СЕМБАЕВА**
Бас редактордың орынбасары **Шолпан ҚАРАЕВА**

Нөмірдің кезекші редакторы **Ерлік КЕБЕКБАЙ**

Меншік иесі:
«ЗАҢ» МЕДИА-КОРПОРАЦИЯ»
ЖАУАПКЕРШІЛІГІ ШЕКТЕУЛІ СЕРІКТЕСТІГІ

МЕНШІКТІ ТІЛШІЛЕР:

Астана Айша Құрманғали
8 707 851 91 13.
Алматы Нұрбол Әлдібаев
облысы 8 701 357 66 84.
Ақтөбе Жансая Есмағанбетова
облысы 8 705 398 62 83.
Атырау Боранбай Ғалиев
облысы 8 775 543 03 80.
Маңғыстау Жазира Әбіл
облысы 8 702 514 54 44.
Қызылорда Гүлбану Мақажан
облысы 8 701 697 39 86.
Түркістан Сейітхан Құлмаханбетов
облысы 8 707 721 19 59.
Шадыяр Мекенбайұлы
8775733565
Батыс Нұрлыбек
Қазақстан Рахманов
облысы 8 707 177 80 70.

РЕДАКЦИЯНЫҢ МЕКЕНЖАЙЫ:

050012, Алматы қаласы,
Х.Досмұхамедұлы көшесі
68 «б»-үй.
Қабылдау бөлмесі:
292-43-43, 8 708 929 9874, zangazet.kz

E-mail: zankl@mail.ru

«Заң газеті» аптасына 2 рет –
сейсенбі, жұма күндері жарық көреді.
Жеке таралым 5071 дана
Апталық таралым 10 142 дана

Тапсырыс №105 Индекс 65921

Газет Қазақстан Республикасы бойынша таралады

Газетіміздің электронды нұсқасын ZANMEDIA.KZ сайтынан оқи аласыздар.

Газет бетіндегі жарияланымдардың позициясы мен фактілері үшін редакция жауап бермейді.

Жарнама мен хабарландырулардың мазмұнына жарнама беруші жауапты. Жарнама берушінің жіберген қателігіне байланысты талап-тілектер хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай мерзім ішінде қабылданады.

Газетті есепке қою туралы №16297-Г куәлікті 2017 жылғы 12 қаңтарда Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникация министрлігі берген.

Газеттің терімі мен бет қаттау жұмыстары «Заң» Медиа-корпорация» ЖШС компьютерлік орталығында жасалды. Алматы облысы, Іле ауданы, Өтеген батыр ауылы, Сейфуллин көшесі, 2«б», «Принт плюс» ЖШС баспаханасында басылып шығарылды. Тел.: факс. 8 (727) 51-78-27, 8 (727) 51-78-31